

1.001.82:492:(063)

91-287

THEATER OPNIEUW GESPREID?

**Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739**

Verslag van het symposium
'Theater opnieuw gespreid?',
gehouden op 27 oktober 1989 te Enschede

INHOUD

Voorwoord	3
Openingswoord van burgemeester Wierenga van Enschede	5
Inleidingen van:	
de heer P. van Klink	7
de heer G. Lawson	8
de heer A. Nuis	12
mevrouw J. Baartmans	15
de heer C. Brekelmans	18
mevrouw A. Witteman	21
Discussie	24
Bijlagen:	
Symposiumprogramma	33
Deelnemerslijst responsgroep	34
Deelnemerslijst symposium	35

Toen de sectie podiumkunsten van de Culturele Raad Overijssel begin 1989 het plan opperde om een drie-daags theaterfestival te organiseren, waarbij een aantal professionele podiumkunstgezelschappen uit het Oosten van het land zich zouden kunnen presenteren, vonden wij dat een prima idee. De snel gevonden titel 'Boastfestival' wees al meteen op het zelfbewuste karakter van de manifestatie: we zijn trots op wat we aan kwaliteit en diversiteit op het gebied van podiumkunst in huis hebben en dat willen we houden ook! Zo vormde het festival ook een verlate reactie op de plannen die indertijd door minister Brinkman in het kader van zijn Kunstenplan waren gelanceerd in de richting van de podiumkunstgezelschappen in de regio, die daardoor nogal in een bedreigde positie geraakten. Om de discussie over de geografische spreiding van (podium)kunst, die naar aanleiding van het Kunstenplan weer was opgelaaid, aan de gang te houden, ook met het oog op toekomstige 'kunstenplannen', stelden de initiatiefnemers voor om aan het festival een symposium over dit onderwerp toe te voegen.

Hoe enthousiast we waren over het festival, ten opzichte van het symposium overheersten aanvankelijk ambivalente gevoelens. We twijfelden: was het onderwerp spreiding van kunst en cultuur, in welk opzicht dan ook, zo langzamerhand in ons land niet 'doodgepraat'? Was het onderwerp überhaupt nog een 'issue'? Moesten we ons maar niet beter neerleggen bij het feit dat spreiding door velen in ons land als een gedateerd begrip, een uiteindelijk mislukt politiek streven, werd ervaren? Welnee, vonden we tenslotte, we leggen ons er niet bij neer, de discussie over spreiding is nog springlevend, juist in deze tijd en er zijn genoeg overtuigende argumenten op tafel te leggen om het streven naar geografische spreiding nieuw leven in te blazen.

Onder de titel: 'Theater opnieuw gespreid?' vond op 27 oktober 1989 in Enschede het symposium plaats. Na een welkomstwoord van burgemeester Wierenga volgden achtereenvolgens inleidingen van de heer G. Lawson, hoofd Toneel van WVC, de heer A. Nuis, lid van de Tweede Kamer voor D'66, mevrouw J. Baartmans, gedeputeerde voor Cultuur van de provincie Noord-Brabant, de heer C. Brekelmans, wethouder van Cultuur van de gemeente Deventer en mevrouw A. Witteman, artistiek leider van het Theater van het Oosten. Het symposium werd voorgezeten door de heer P. van Klink, directeur van de Dienst Cultuur van de gemeente Groningen. Gedurende het middagprogramma vond een tweetal discussierondes met het publiek in de zaal plaats. Hoofdonderwerp van gesprek, zo was dat ook met de inleiders afgesproken, vormde de taakverdeling tussen de verschillende overheden op het terrein van de podiumkunsten. Uit de discussie bleek overigens wel dat er nogal wat zijpaden te bewandelen vielen.

Voor u nu ligt het verslag van dit symposium. De integrale teksten van de verschillende inleidingen zijn opgenomen, evenals een samenvatting van de discussie op hoofdpunten. We vragen begrip voor het feit dat de teksten nog sterk het karakter dragen van 'het gesproken woord', ze zijn zonder veel bewerking overgenomen van de geluidsband. Hier en daar zijn hiaten ontstaan door het wisselen van de banden, ook was niet alles op de band even verstaanbaar. We hebben getracht zoveel mogelijk recht te doen aan de sprekers en hopen daarin te zijn geslaagd.

Terugkijkend op deze discussiedag zijn de organisatoren en tevreden over het resultaat. Er zijn dan wel geen kant-en-klare oplossingen voor de diverse problemen gepresenteerd, maar er zijn wel vele bruikbare suggesties gedaan die wellicht aanknopingspunten vormen voor een nieuwe aanpak en een nieuw beleid. Duidelijk is in ieder geval geworden dat er over de volle breedte grote ontevredenheid bestaat over de huidige gang van zaken. Ook duidelijk werd dat wat betreft het hoofdonderwerp van gesprek: de taakverdeling tussen de overheden op het terrein van de podiumkunsten, er in feite weinig vastligt, waardoor er in de praktijk veel meer mogelijkheden tot het samen dragen van verantwoordelijkheden bestaan dan men zich realiseert. Als er tenslotte één algemene conclusie getrokken kan worden uit de discussie, iedere lezer oordele uiteraard zelf, dan is het deze, dat provincies en gemeenten de verantwoordelijkheid voor aanbod, spreiding en afname uitdrukkelijk zelf wensen te dragen.

We hopen met het organiseren van deze discussiedag een bijdrage te hebben geleverd aan het ontwikkelen van nieuwe ideeën op het terrein van het podiumkunstbeleid in ons land. In ieder geval hopen we dat de discussie over dit onderwerp zal worden voortgezet en dat die tenslotte zal leiden tot wezenlijke verbeteringen op het gebied van de spreiding, zodat een evenwichtige verdeling van podiumkunstgezelschappen en -voorstellen over ons land kan worden bereikt.

Mabel Schalijs,
directeur Culturele Raad Overijssel

Zwolle, maart 1990

OPENINGSWOORD VAN BURGEMEESTER WIERENGA

Sinds het begin van het theaterseizoen, nu zes weken geleden, is dit het derde festival dat in Enschede wordt geopend. Over spreiding gesproken. We zijn begin september begonnen met de Britse week, waarin het Britse toneel centraal stond, muziek van Britse componisten, voorts tentoonstellingen, o.a. over Shakespeare (over wie zou het ook anders kunnen). Dat was een zeer geslaagde week. We hebben daarna nog het Tartfestival gehad, waar het gaat om de verbinding tussen techniek en kunst. Nu op dit festival staan de podiumkunsten in het middelpunt van de belangstelling. Wij zijn blij dat op zo'n korte termijn al een derde festival hier plaats vindt en dat Enschede door de organisatie is uitgekozen als plaats voor het symposium en het festival.

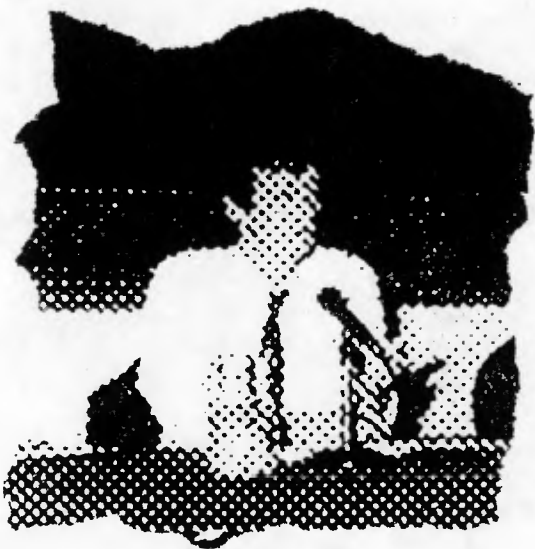
Het is al gezegd, spreiding blijft een moeizame operatie en helaas is het nodig daar steeds opnieuw over te praten. Ik kreeg een brief onder ogen van een man, waar wij één dezer dagen afscheid van moeten nemen, minister Brinkman van WVC, hij krijgt een andere functie. Op 19 juli 1989 heeft hij een brief gestuurd naar de Tweede Kamer, naar aanleiding van een motie van de heer Niessen over de spreiding van podiumkunstvoorstellingen.

In die brief staan weer van die opmerkingen, die waarheden als koeien zijn, maar die toch zo nu en dan uiterst gevaarlijk kunnen zijn. Het begint al met de opmerking: 'Van het spreidingsideaal dat in Nederland overal alles te zien moet zijn, is definitief afscheid genomen'. Dan roep ik: 'wie heeft daar nou ooit voor gepleit!' Een volgende opmerking luidt: 'De spreiding moet zich concentreren op die plekken in het land waar de nodige culturele infrastructuur aanwezig is'. Wat moet ik met zo'n opmerking, die culturele infrastructuur is een conditio sine qua non voor de podiumkunst. Als je die niet hebt, kun je ook niets voor elkaar krijgen. In ieder geval is het duidelijk, en laat dat nog eens gezegd zijn, dat wij in Nederland maar één broedplaats voor de top-kunst hebben - voor de kanjerkunst laten we dat zo maar even zeggen - en dat is Amsterdam en zo zal dat ook altijd blijven. Maar dat betekent niet dat wij hier in Enschede en in andere plaatsen niet de cultuur tot een speerpunt in ons beleid zouden kunnen en moeten maken. En dan ook niet dat wij in overleg met de andere overheids-lagen en de producenten en afnemers van de podiumkunsten tot een goede afspraken over spreiding zouden kunnen komen. De minister zegt in diezelfde brief dat spreidingseisen in de sfeer van de subsidievoorwaarden niet het beste middel zijn om de spreiding ook in de praktijk tot stand te brengen. Ik ben dan bang dat hij dat zo zegt om tot de conclusie te komen dat spreiding daarom maar helemaal niet meer moet. Het is niet het enige middel dat er is om de spreiding te bevorderen, maar toch een middel dat gehanteerd moet blijven.

In de brief wordt gesuggereerd dat het eigenlijk ook afgeschaft zou kunnen worden. De teneur van de brief is dat het spreidingsprobleem niet zo groot is. Het gaat om een paar voorstellingen van het Nederlands Danstheater en over het toneel hoeven we helemaal niet te praten, daar komt toch helemaal geen publiek op af. Dat staat letterlijk in deze brief en daarmee wordt het hele probleem onder de tafel geschoffeld.

Het gaat natuurlijk over meer, het gaat over het hele culturele klimaat waar de podiumkunsten een onderdeel van zijn. Als we alle mogelijkheden gaan bekijken en overal argumenten voor gaan vinden om iets niet te doen, dan gaat het hele culturele klimaat in zo'n stad, in zo'n streek er aan. Dan komen wij in een situatie die heel slecht zou zijn. Op een ander moment erkent de minister dat wel weer. Hij heeft op 15 augustus 1989 een brief geschreven over het advies van de Raad van de Kunst betreffende de theaterwerkplaatsen. Een aantal steden en instellingen hebben subsidie aangevraagd om theaterwerkplaatsen te starten. De minister was het oneens met de Raad van de Kunst omdat niet voldaan was aan zijn eis goed te letten op de geografische spreiding. Van de tien subsidies waarover de Raad adviseerde, waren er acht bestemd voor lokaties in de Randstad. De minister heeft het advies naast zich neergelegd. Wat ik hier mee zeggen wil is dat de spreiding in ons land iedere keer bevochten zal moeten worden met een scala aan middelen. Daarbij ligt ook - en laat ik daarmee eindigen - een hele zware verantwoordelijkheid bij de provincies, die voor de spreiding moeten zorgen, zoals is afgesproken. Maar provincies stellen niet zoveel voor, zoals u weet, en er kwam dan ook niet zoveel van terecht. Het gaat ook om wat de gemeenten willen en kunnen doen. Dan is het een goede zaak, dat toen wij vorige week als college van B en W, na alleen maar bezuinigen, een ietsje geld te verdelen hadden, we toch weer een bedrag structureel uitgetrokken hebben voor de cultuur in onze stad, tussen de 150.000 en 200.000 gulden op jaarbasis. Daar kun je geen potten van breken dat weet ik best, maar het is wel noodzakelijk dat het door ons gemeenten gebeurt, want anders komt er van de cultuur en de hele culturele belevenis weinig terecht, laat staan van de spreiding van de podiumkunst. Dat is ook een deur intrappen als ik dat zeg, maar dat is altijd goed bij de opening van een festival.

DE VOORZITTER LEIDT IN

Wij zijn vandaag van ver gekomen om te praten over de spreiding der podiumkunsten in Nederland. De titel van het symposium luidt: 'Theater opnieuw gespreid?', dat kun je op minstens twee manieren verduidelijken. Over de eerste manier: 'is het theater de afgelopen jaren opnieuw gespreid?', kan ik uit eigen ervaring iets zeggen. Ik ben zo'n vier jaar geleden van het ministerie van WVC naar Groningen gegaan. Ik trof daar een schouwburg aan, die toentertijd nog drie produkties van de Stichting Nederlandse Opera had staan, ik heb er de afgelopen vier jaar nog welgeteld één gehad en het afgelopen seizoen kwam er helemaal geen operastichting meer langs. Opera Forum, u kent het verhaal, in Groningen stonden er dertien voorstelling in seizoen '84/85 en inmiddels hebben we er nog maar zes onder veel slechtere financiële omstandigheden. Het grote ballet, er is al het één en ander over gezegd, het Nederlands Danstheater komt niet meer. Het grote ballet, waar we afgelopen jaar nog drie voorstellingen van hadden staan, daarvan hebben we het komend jaar nog maar één.

Ik heb niet de indruk dat het aan mij ligt of dat het zoveel slechter gaat met het aanbod in Groningen en als ik zo om mij heen kijk, dan zie ik dat bevestigd in andere vergelijkbare steden. Is er wel wat gebeurd de afgelopen jaren? Misschien willen de inleiders daar straks ook op ingaan wat daar de oorzaken dan wel van zijn. Misschien is het ook wel minder belangrijk wat daar de oorzaken van zijn, misschien moeten we wel die andere verduidelijking van het thema van vandaag maken: 'Moet het theater wel opnieuw gespreid worden de komende jaren?'. Misschien moet dat wel het 'leidmotief' van de discussie zijn vandaag.

Wel, de organisatie heeft een wat verrassende opzet gekozen voor vandaag, onze samenleving is in drie kasten onderverdeeld, de eerste kaste zit hier achter de tafel, de inleiders van vandaag, er zijn respondenten, een soort tweede kaste. De respondenten komen in het ochtendgedeelte nog niet al te veel aan bod, is mijn instructie geweest, ze mogen wel maar nog liever niet al teveel en u gewone burgers, komt pas na de lunch aanbod, tenzij u met vreselijke opwellingen zit, dan wil ik daar ook wel gelegenheid voor geven. Ik denk dat we als we eerste George Lawson van het Ministerie van WVC moeten vragen om achter het kathedraal plaats te nemen, want burgemeester Wierenga had het er al over dat vanuit het ministerie een brief geschreven is, waarin in staat dat het allemaal wel mee valt met de spreidingsproblematiek. Er bestaat een redelijke consensus over het feit dat de voorstellingen geconcentreerd en verspreid moeten worden over het land en als we het daar over eens zijn, waar maken we ons dan nog druk over. Ik denk dat hij maar een toelichting moet gaan geven.

LAWSON INLEIDING VAN DE HEER

Ik wil beginnen met een reactie op hetgeen de burgemeester zojuist heeft gezegd. De brief van de heer Brinkman, waar u op doelt, bevat een aantal citaten van conclusies die letterlijk ontleend zijn aan een verslag van een zeer brede discussie van alle bij de spreiding betrokken partijen, ik spreek dan over de VSCD, de gemeenten, provincies, WVC. Kortom de conclusies die mijnheer Brinkman daar trekt zijn niet zijn eigen conclusies, maar dat zijn de conclusies, en dan moet ik voorzichtig formuleren, van de op dat moment aanwezige functionarissen. Overigens valt er nog een hoop meer over te zeggen, maar ik begrijp dat u getracht heeft deze discussie te beginnen met wat provocerende stellingen. Dat geeft mij ook de mogelijkheid om daar straks wat prikkelend op in te gaan.

Toch wou ik even proberen de film terug te draaien om het oorspronkelijke onderwerp bij de kop te pakken. Overigens me daarbij goed realiserend en ik hoop en dat geldt ook voor u, dat als wij daarbij een balans opmaken wij noodzakelijkerwijs moeten kijken of het een complete balans is. Waar het eigenlijk om zou moeten gaan is: welk inhoudelijk rendement hebben de veranderingen in de afgelopen jaren nu eigenlijk opgeleverd? Een antwoord hierop zit nu niet zo in de discussiestelling besloten en dat zie je ook een beetje terug in de opstelling van het forum, drie 'bestuursachtigen', drie 'ambtenaarachtigen' en slechts één iemand uit het artistieke veld. Ik vind het niet zo erg dat het vandaag niet aan de orde komt, ik denk ook niet dat je op dit moment die balans al compleet zou kunnen opmaken, maar het is toch wel een gebrek van deze discussie. Het zal hoofdzakelijk toch weer over ambtelijke, bestuurlijke kanten van de zaak gaan en dat wil dan nog wel eens betekenen dat de belangrijke dingen, waar het eigenlijk over gaat, een beetje op de achtergrond dreigen te raken.

Het gaat over de taakverdeling. Die taakverdeling zou luiden: het rijk is verantwoordelijk voor het aanbod van landelijke betekenis, de provincies zijn verantwoordelijk voor het spreiden en het zogenaamde aanvullen van het aanbod en de gemeenten staan voor de afname. Hoe is die taakverdeling precies tot stand gekomen, want vroeger was die situatie niet zo helder. Een groot aantal jaren geleden verkeerden we nog in de situatie dat vooral het aanbod buiten de grote steden, voor een gedeelte door het rijk betaald werd en voor het grootste gedeelte door een aantal participerende overheden. Dat waren de zogeheten koppelsubsidies. Er was altijd een discussie over het feit dat die koppelsubsidies eigenlijk een beetje wankele financieringsstructuur waren, immers de verhoudingen waren precies verdeeld en als een overheid, een gemeente, een provincie zijn aandeel ter discussie stelde of verminderde dan betekende dat onmiddellijk dat ook alle andere partners van de financieringsstructuur daar een standpunt over moesten bepalen.

Nou liep dat allemaal wel los in tijden dat het redelijk goed ging, sterker nog, de composities hebben ook vaak een positieve hefboomfunctie gehad. Immers, als een provincie of een gemeente er iets in zag zitten en bereid was daar extra geld in te steken en, dan was dat vaak een argument voor andere gemeenten en provincies om ook wat meer te gaan doen.

Toen kwamen de slechte tijden, algemene bezuinigingsplannen, niet alleen bij het rijk, net zo goed bij gemeenten en provincies en toen bleek dus die positieve hefboomfunctie van de koppelsubsidie even hard negatief naar beneden te werken. Dat was het moment waarop de instellingen, maar ook de provincies en gemeenten zelf allen de bel begonnen te luiden, en gek genoeg in een tijd van decentralisatie, begonnen te pleiten voor de centralisatie van die voorzieningen, begonnen te pleiten voor honderd procent rijksverantwoordelijkheid voor toneelgezelschappen en orkesten. En niet alleen werd daarvoor gepleit, er werd ook een filosofie onder geschoven, immers het ging hier om instellingen, die een landelijke functie hebben, ondanks het feit dat ze ingebed zijn in een regio of in een provincie gaat het in principe om instellingen met een landelijke maat, die ook een landelijke functie vervullen. De profane gedachtengang daarachter - overigens niets ten nadele van een profane gedachtengang - was de volgende redenering, die nogal financieel van aard was. In de eerste plaats: ze houden het schip niet, orkesten en toneelgezelschappen lopen acuut gevaar.

Er zat nog een tweede redenering achter en die had ook met de portemonnee te maken. Als het rijk die honderd procent verantwoordelijkheid zou nemen, zou ze het geld ergens vandaan moeten halen, iedereen wist dat dat kon niet uit de rijksbegroting komen, dus er moest een greep worden gedaan uit het gemeente- en provinciefonds, de fondsen, waar de gemeenten en provincies uit worden gefinancierd. De redenering daarachter was dat gemeenten, die tot dusverre hoge uitgaven hadden op het gebied van podiumkunsten, die uitgaven zouden kwijtraken, de korting, die ze vervolgens zouden krijgen uit het gemeente- en het provinciefonds zou altijd minder zijn dan die uitgaven, omdat ze over een veel grotere bandbreedte van gemeenten en provincies zou worden gespreid. Met andere woorden provincies en gemeenten, die tot dusverre niet meebetaalden, zouden achteraf in feite door de systematiek gekort worden ten gunste van gemeenten, die dus die uitgaven kwijt zouden raken. Overigens voor het rijk, dat nooit officieel in stukken of nota's tot dan toe gepleit had voor centralisatie van het aanbod, zat er ook een factor bij, die even profaan was als die van provincies en gemeenten. Ook voor het rijk waren er op dat moment bezuinigingstaakstellingen. Daar was de gedachte: als er bezuinigd moet worden en het

koppelsubsidiesysteem is er nog steeds, betekent dat, dat een bezuiniging van zoveel miljoen onmiddellijk doorbetaald wordt door die koppeling in een veel grotere bezuiniging, daarmee gaat de zaak kapot. Dus er zat zeker een voordeel in: ook voor het rijk betekende centralisatie een mogelijkheid om te bezuinigen zonder de boel kapot te maken, overigens, maar dat even buiten beschouwing, ditmaal ten gunste van andere podiumkunstuutgaven.

Wat we vervolgens te zien hebben gekregen was een fantastisch schouwspel, ik vertel het met zoveel nadruk, omdat het misschien nog verderop in de discussie een rol zal kunnen spelen. Het was een voortdurend verkeer van provincies en gemeenten richting Tweede Kamer, waarbij provincies en gemeenten steeds pleitten voor de honderd procent rijksverantwoordelijkheid. De minister van cultuur was het in zijn hart wel eens met de provincies en de gemeenten. Maar hij maakte onderdeel uit van een kabinet, waarvan de minister van Binnenlandse Zaken net bezig was met decentralisatie en niks anders deed dan deze centralistische gedachte te vuur en te zwaard te bestrijden. Het is telkens de Kamer geweest, die in feite door te amenderen, het kabinet gedwongen heeft tot de centralisatie.

Ik vergeet nog te vermelden dat provincies en gemeenten weliswaar in die lobby gezamenlijk optrokken, maar dat op een gegeven moment de provincies demareerden, om ten koste van de gemeenten, het voor elkaar te krijgen dat de uitgaven uit het provinciefonds minder werden. Dientengevolge is er meer uit het gemeentefonds gehaald dan de gemeenten tot dusverre eruit haalden.

Toen de rook was opgetrokken en het slagveld kon worden overzien, zagen we wat er gebeurd was. Het rijk was inderdaad honderd procent verantwoordelijk geworden voor de instellingen buiten de drie grote steden, daarmee was een bedrag van 56 miljoen van provincie- en gemeentefonds overgeboekt naar de rijksbegroting.

Tweede opmerking: De gemeenten waren de grote verliezers. Niet alleen doordat de provincies die demarage hadden ondernomen en de gemeenten dus sowieso verliezers waren, maar ook omdat de systematiek van het gemeentefonds niet toestond dat er zo'n uitsmering kon plaatsvinden als oorspronkelijk was gehoopt. Dat was omdat Binnenlandse Zaken ondanks dat ze het principe niet meer konden tegenhouden, toch nog in ieder geval, laten we maar zeggen, heeft kunnen bereiken, dat een volledige uitsmering niet meer kon plaatsvinden, waardoor een aantal gemeenten, die dachten er wijzer van te worden, er in een aantal gevallen niet wijzer van werden. Daarnaast bleek voor zover er winst was gehaald, en een aantal provincies hebben flink winst gehaald, ook duidelijk, dat die winst niet geheel (en ik weet nog

steeds niet precies hoe en wat en waar) geïnvesteed is in de podiumkunstensector. Voor een deel omdat bezuinigingen bij gemeenten en provincies al waren ingepland, maar even waren opgehouden in afwachting van het geldschip. Toen het geldschip kwam, zijn natuurlijk de gedeputeerden even gaan afrekenen en gedeeltelijk is dat geld in de loop der tijd misschien ook gewoon elders terecht gekomen, hoewel een belangrijk deel ongetwijfeld wel zal zijn geïnvesteerd in podiumkunstitgaven.

Voor de volledigheid constateer ik dat het glashelder is dat ook een honderd procent rijksverantwoordelijkheid instellingen niet vrijwaart voor bezuinigingen. In dit verband verwijs ik even naar de Commissie Sutherland en de maatregelen, die daaruit zijn voortgevloeid. Conclusie ten aanzien van de hele operatie: Gemengde gevoelens alom, zo zeer zelfs dat al snel de roep kwam om de situatie maar weer helemaal terug te draaien, hetgeen natuurlijk niet is gebeurd.

We zijn nu vijf à zes jaren verder en het is tijd om een aantal constatering te doen. De eerste constatering, die wij kunnen plaatsen is dat, hoewel de operatie in beginsel financieel van aard was, ik kan dat niet met genoeg nadruk zeggen, het niet het resultaat is geweest van een afgewogen beleidsproces. Er was een hele acute financiële oorzaak en die in principe financiële ingang had verstrekkende beleidsmatige gevolgen. Consequenties die op dat moment niet geheel konden worden overzien, werden pas in de loop der tijd duidelijk. En dat was dat de honderd procent instellingen in de regio gaandeweg natuurlijk ook onderdeel zijn geworden, integraal onderdeel, van het landelijk kunstbeleid. De consequenties van het landelijk kunstbeleid snijden veel scherper in dan toen de instellingen nog gefinancierd werden door een groot aantal overheden. Hoewel plaatselijke overwegingen in het landelijk kunstbeleid natuurlijk altijd een rol blijven spelen, kunnen we niet ontkennen, dat ze op den duur meer uit beeld verdwijnen. Ik denk dat het oneerlijk is dat te ontkennen.

De tweede constatering is dat de zogenaamde heldere taakverdeling ook eigenlijk een beetje een fictie is. Het klinkt zo logisch en zo plausibel en zo mooi ingedeeld met alles op precies de goede plaats, maar de praktijk is natuurlijk een geheel andere. In de eerste plaats ligt de regel nergens juridisch vast, niemand kan zich erop beroepen. Als u hier een theater wilt beginnen dan kun u niet een beroep doen op de burgemeester 'u moet mijn theater betalen, want volgens de wet heeft u de verantwoordelijkheid voor de afname voor de accommodaties'. In de tweede plaats zijn begrippen, als aanbod en spreiding, in de praktijk niet echt te scheiden. Om maar een voorbeeld te noemen als de provincie spreidings subsidies geeft, geeft het voorstellingsubsidies en daarmee oefent het

direct invloed uit op de afname en met die afname, als we even denken aan het Theaternetwerk Nederland, ondersteunen ze ook weer een circuit, dat een bepaalde vorm van aanbod in stand houdt. Soms lijkt het wel eens alsof (en ik zeg het maar even bij wijze van provocatie) die taak uitsluitend ingevuld wordt door wat het rijk met zijn instellingen doet. In feite is dat de spreidingstaak van de provincies. Natuurlijk terecht, want de condities waaronder het rijk dat aanbod subsidieert, en dan heb ik het nog niet eens expliciet over de subsidievoorwaarden, maar gewoon het budget, wat je een instelling ter beschikking stelt, het feit dat je dat budget op afstand ter beschikking stelt, die bepalen tegelijkertijd de condities waarop spreiding kan plaatsvinden. Immers spreiding is ook vaak gewoon niet meer dan een kwestie van geld.

Het zijn enkele voorbeelden, maar zo zijn er talloze en ze liggen voor het oprapen. Dus die heldere taakverdeling is daardoor ook gedeeltelijk een fictie. De derde reden, waardoor het gedeeltelijk een fictie is, is de positie van alle partijen in dat spel en dat zijn er een hoop: de VSCD (Vereniging van Schouwborg- en Concertgebouw Directies), de VNT (Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen), de vereniging van dansgezelschappen, en dan hebben we nog een vereniging van mimegezelschappen, een vereniging van jeugdtheatergezelschappen, allemaal gezelschappen, die zich op beleidsmatig niveau bezighouden met dit soort vraagstukken. We hebben zeer veel gemeenten, we hebben de VNG, de provincies en we hebben een IPO (Interprovinciaal Overleg), en we hebben het rijk, allemaal partijen, die op een of andere manier beleidsmatig hiermee bezig zijn. De positiebepaling is daarbij vanwege de onderlinge tegenstellingen niet altijd even helder. Als je de ene keer met de VSCD spreekt, heb je kans dat je het ene verhaal hoort, als je drie maanden later met de VSCD spreekt, heb je kans dat je een ander verhaal hoort. Als je met een groep gemeenten a praat, hoor je misschien dit verhaal en als je met groep gemeenten b praat hoor je dat verhaal. Hoe meer je naar de koepels toegaat, de VNG en IPO, hoe minder ze rekening hebben te houden met al die belangen, die zich daar weer onder bevinden. Ik heb dan de drie grote steden nog niet genoemd, die regelmatig in ons soort overleggen roepen: 'Wij bepalen ons eigen steunpunt'.

De VSCD, de schouwborgen in Nederland, de afname partij, daarvan zou je toch denken dat het allemaal gemeentelijke instellingen zijn, het zou de gemeenten toch geen moeite moeten kosten om als VNG en schouwborgen een gezamenlijk standpunt te hebben over een aantal dingen. Maar nee, de situatie is zelfs zo dat de VNG de minister komt vragen om het niet eens te zijn met bepaalde standpunten van de VSCD en het wel eens te zijn met het standpunt van de VNG.

Bovendien constatering vier om maar even aan te geven hoe gecompliceerd dat zit: de VNG heeft een beroep nodig op de minister om organisaties, die in feite gemeentelijke organen zijn, om die tot andere gedachten te brengen. Dus wat dat betreft ook onhelder in de taakverdeling is, dat die na al die jaren toch een soort positiebepaling weergeeft, die de wat eenzijdige benadering van overheden heeft gesterkt. Om maar een voorbeeld te noemen, provincies en gemeenten subsidieerden vroeger zelf orkesten en toneelgezelschappen, dat betekent dat ze dagelijks geconfronteerd werden met de zorgen, die de dynamiek van die bedrijven met zich mee brengt, artistieke zorgen, die soms heel anders kunnen zijn, dan de zorgen waar wij dagelijks over praten. Het kan wel eens zo zijn dat de beste oplossing van een artistiek probleem haaks staat op de oplossing van een bestuurlijk probleem. Om maar even de feiten op een rij te krijgen: de opera zegt: 'Als jij wilt, dat ik kwaliteitsvoorstellingen maak, kan ik ze alleen maken, ik kan daar niet mee spreiden'. Daar zit een hele gedachten-cultuur achter, waar ik u niet mee zal vermoeden, maar het is vaak in principe geen artistiek geïnspireerde discussie. Daar hebben wij dagelijks mee te maken als ministerie. Vroeger hadden provincies en gemeenten ook met dat soort problemen te maken en dat maakte, als je met provincies en gemeenten sprak, dat je niet al te snel op een eenzijdige bestuurlijke stellingname terugviel. Immers we snaptten allemaal wel een beetje wat het probleem was.

Dus die taakverdeling, die heldere taakverdeling, heeft gemaakt dat er een nogal eenzijdig debat kwam. Provincies moeten voor hun belangen staan, moeten dus praten over de spreiding, moeten dat om kunnen zetten in concrete aantallen, hetzelfde geldt voor gemeenten wat betreft de afname en ze hebben eigenlijk helemaal geen boodschap aan overwegingen, die direct aan de inhoudelijkheid van de kunstbedrijven zijn vastzitten. Ik zeg niet, dat ze die helemaal niet hebben, maar vanuit hun positiebepaling is het zo geworden, dat ze daaraan op een gegeven moment gewoon uit hun functie minder-aan gelegen hoeven te laten liggen.

Waar leiden deze vier constatering toe? Er moet iets gebeuren, dat vind ik ook, want zo is het op z'n minst niet goed, althans niet goed als vertrekpunt voor een interessante toekomst. Een oplossing wordt (ik weet niet of Nuis nog zo denkt) gesuggereerd in de stukken die we hier voor ons hebben. 'Laat het rijk alleen maar de topinstellingen doen en laat de rest nou gewoon door de gemeenten en provincies weer opnieuw in stand worden gehouden', dus de klok niet alleen terugzetten, maar ook verder terugdraaien. Maak daar keurig doeluitkeringen van en laat dan de gemeenten en provincies zelf dat aanbod in stand houden. Ik ben natuurlijk niet iemand, van wie verwacht mag worden

in dat soort debatten een volstrekt onbevooroordeeld standpunt in te nemen. Ik zeg wel, ik denk niet dat het een oplossing is, je creëert toch hoe dan ook een tweedeling van landelijke instellingen:

- a. zijn de topinstellingen en
- b. zijn de instellingen, die provinciale, gemeentelijke instellingen zijn, en dus door provincies en gemeenten moeten worden betaald en bestuurd.

In de tweede plaats vind ik het heel goed dat instellingen in principe een kunsthoudelijke taakstelling hebben, die niet van elkaar verschilt of je nu in Arnhem zit of in Amsterdam, kunst maken blijft kunst maken. En iedereen probeert de beste en de mooiste kunst te maken. En daarmee zijn alle instellingen gelijk, en de vraag is of die helemaal teruggedraaide situatie niet bevestigt dat er twee soorten van kunstinstellingen zijn. Kunst instellingen met een heel andere taak dan landelijke kunstinstellingen. Dan komen de lokale overwegingen, waarvan ik overigens niet zeg dat die niet van belang zijn. Want voor elke instelling of je nou in Amsterdam gevestigd bent of in Arnhem, is het van het aller-grootste belang dat je een hechte basis hebt in de omgeving, waarin je je werk doet. Ik zeg niet dat dat dus vergeten zou kunnen worden, maar er liggen wel andere accenten.

Tenslotte samenvattend:

Ik denk dat het geen zin heeft om vandaag een aantal afspraken te maken over

- hoe we voortaan met elkaar omgaan
- hoe we elkaar voortaan waarschuwen
- wanneer we met elkaar tot afspraken komen.

Ik denk niet dat dat van belang is. Dat je die onhelderheid, die er is, zou kunnen bestrijden met het middel van meer overleg en dergelijke. Ik denk dat het wel van het allergrootste belang is, dat zoveel mogelijk overheden een eigen plan trekken, maar dat doen op grond van een visie, op grond van een van tevoren te bediscussiëren ideevorming, waarover wel op hoofdlijnen met elkaar gesproken wordt. Zodat als je vervolgens je dagelijkse werk ingaat (natuurlijk moeten wat dat betreft wel afspraken gemaakt worden over spreiding), je dat doet vanuit een door jou gekend en te beïnvloeden besef van wat die overheid beweegt bij zijn dagelijkse handel. Dat vraagt nogal wat, dat vraagt namelijk om het ontwikkelen van visie en het discussiëren over een visie. Misschien dat dat wat beter mogelijk gemaakt wordt door de omstandigheid dat we vanuit het rijk de cyclische beleidsvoering kennen, waarbij we afspraken maken over meerdere jaren en waarop elke vier jaar een moment komt, waarop fundamenteel steeds nagedacht moet worden over wat er in die navolgende periode daarna op allerlei gebied zou moet gebeuren. Dat zouden momenten kunnen zijn waarop de overheden en alle betrokken partijen zouden kunnen komen tot een gelijkgeschakeling van wat genoemd wordt de principes van het cultuurbeleid.

INLEIDING VAN DE HEER NUIS

Dames en heren, inderdaad ben ik nog steeds van mening en dat is mijn stelling, dat we ons vijf jaar geleden, toen we de verantwoordelijkheden opnieuw verdeelden, vergist hebben. De heer Lawson heeft nog eens goed duidelijk gemaakt hoe het kwam dat we ons vergisten en hoeveel redenen er misschien is geweest is om ons te vergissen, maar ik denk dat we ons vergist hebben. Dat we in plaats van te centraliseren, van zorg voor theater of podiumkunsten van landelijk belang, veel verder hadden moeten decentraliseren. Ik ben ook van mening dat we dat alsnog moeten doen, want je kunt beter ten halve keren dan ten hele dwalen. Ik ben dus een voorstander van spreiding van beleid, in de eerste plaats, en van de middelen die erbij horen (dit zal ik er maar meteen bij zeggen).

Dit is dus een hele bestuurlijke stelling en ik zal proberen daar een paar inhoudelijke argumenten voor te geven. In de eerste plaats zijn de nadelen van het huidige systeem in de afgelopen jaren overvloedig gebleken. Dat zou natuurlijk ook het geval zijn als mijn route gekozen was, maar dan hadden we hier een ander symposium, die relativering wil ik zelf wel aanbrengen. Maar het huidige systeem berust op een paar peilers die buitengewoon zwak blijken te zijn. In de eerste plaats (en de heer Lawson voerde dat aan als argument tegen mijn stelling), maar ik heb de indruk dat het op dit ogenblik open staat, hebben we iets wonderlijks gedaan door het begrip landelijke betekenis in te voeren en daar een soort rechtskracht aan te geven. Iedereen mag best praten over sommige dingen, die een landelijke of een internationale of provinciale betekenis hebben, maar zo gauw je het in de regels zet, wordt het een soort rijkskunstkwaliteitszegel, dat je kunt krijgen of niet en dat brengt een enorme scheiding aan tussen wat de eerste rang is (officieel en door het rijk vastgesteld) en wat niet. Het rijk vist de krenten uit de pap en de rest - ja dat is pap - en het is tweederangs. Dat is niet buitengewoon inspirerend voor diegenen, die voor de rest verantwoordelijkheid moeten nemen om dat zo goed mogelijk te doen. Dus die scheiding zit er nu in. En verder is daardoor natuurlijk de gedachte ook ontstaan dat het rijk dan vervolgens moet zorgen dat het landelijke betekenisvolle cultuurgoed zo goed mogelijk moet worden gespreid. En dat moet dan op twee manieren in het systeem.

In de eerste plaats moet een aantal instellingen van wettelijk vastgesteld landelijk cultureel belang zich in de regio bevinden - dat moet, dat is de ene consequentie. En de andere is dat wat er in de randstad zit ook zal en moet reizen. En daarmee zitten in het beleid meteen al een paar innerlijke tegenstrijdigheden. We hebben gezien dat dat onder druk kwam te staan. De Raad voor de Kunst geeft oordelen niet alleen over gezelschappen, maar ook over

projecten (waar overigens ook precies hetzelfde voor geldt, je ziet dat ook allemaal in de Randstad). De Raad voor de Kunst spreekt een kwaliteitsoordeel uit en dat zijn ze bijna gedwongen om te doen los van de plaatselijke context, want de Raad bevindt zich zelf niet in die context. Dus kunnen ze eigenlijk alleen maar beoordelen op een algemeen criterium, een algemeen vergelijkend criterium. En dat gaat dus wringen, want ja de zaken zitten zo in elkaar dat er een zekere trek naar de stad is, naar de grote stad, die ertoe zal leiden dat landelijke betekenis gevestigd in de regio afneemt. Dan moet de minister weer zeggen: 'ik ben het niet eens met de Raad van de Kunst', of de Tweede Kamer zegt dat, zoals ze dat de laatste keer gezegd hebben. Die spanning is eigenlijk onoplosbaar, die zal voortdurend blijven bestaan, als de minister niet waakzaam is. De minister zelf had ook een 'landelijk idee', die kreeg ook het gevoel, waarom zouden er eigenlijk vijf orkesten van hetzelfde in het land zijn, in plaats van vijf hele verschillende orkesten in het land. Dat is een zeer legitieme redenering vanuit landelijk standpunt. Maar dat alles leidt er wel toe, dat die mooie afspraken over kunst in de regio eigenlijk worden ondermijnd.

Dan de kwestie van het reizen, dat hebben we nu ook gezien, dat reizen moet voortdurend en met man en macht worden bevorderd, ook op kunstmatige wijze door daar extra subsidie in te stoppen. En ook dat blijkt, het is al door de voorzitter gezegd, in feite niet erg te werken. Het grootste bezwaar lijkt me trouwens dat het hele systeem, zoals dat toen bedacht is, om voornamelijk financiële redenen, te weinig rekening heeft gehouden met de realiteit, zoals die zich - grotendeels trouwens ook na die tijd - heeft ontwikkeld. De realiteit van - laten we zeggen - het patroon van deelname aan cultuuruitingen in het land. Want hoe gaat dat nu eigenlijk? De Nederlander zit in zijn huis en geniet daar van cultuur, dat is eigenlijk het oude beeld. Nederland heeft altijd een binnenhuis-cultuur gehad. Ze hingen wat moois aan de muur, kamermuziek, daar deden ze ook een beetje aan. Op straat kwamen we niet en zelfs niet in de restaurants. Dat was tot voor kort het beeld van Nederland. Daar is iets in veranderd, televisie en allerlei andere electronica maakten dat we thuis inderdaad de hele wereld konden krijgen. Je zou zeggen, dat dat spek was voor zijn bek, want dan hoefde de Nederlander helemaal de deur niet meer uit. Merkwaardig was dat dat niet gebeurde, mensen gaan onder invloed van de prikkels van de media wel degelijk ook naar buiten. Je ziet dus overal in het land dat de stad veel levendiger geworden in de laatste jaren. Het uitgaansleven en dan in het bijzonder ook de cultuur hebben veel meer allure gekregen, ook in kleinere steden in het land, dat is een feit, dat is een gegeven.

Dus mensen hebben drie mogelijkheden:

- ze kunnen thuis blijven, dan zien ze de hele wereld;

- ze gaan de stad in en zien wat er in de stad te doen is;
- of ze gaan de stad uit en dan gaan ze naar Amsterdam, ze gaan dan dus die oude leeuwen in hun eigen hol opzoeken (wat echt veel leuker is, dan ze hier krijgen, maar dat even ter zijde). Ja, ik heb gemakkelijk praten, want ik woon achter De Appel, ik zit in Den Haag. Ik weet dat het echt veel leuker is ze in hun eigen brandweerkazerne te zien spelen dan ergens in het land.

Wat dat betreft zijn we dus drie rijke mogelijkheden. Wat dat betreft zijn we dus allemaal veel beter af dan vroeger. Maar het belangrijkste is - zeker ook voor het beleid - wat er in de stad gebeurt. En dan niet in de eerste plaats in DE stad, in Amsterdam, want Amsterdammers zijn erg slecht af eigenlijk. Daar is zoveel te doen, dat je dat nauwelijks meer kunt verwerken en bovendien speelt het zich allemaal af in de schaduw van de oude leeuwen (waarmee ik de grote kunstinstellingen bedoel, de theaterhuizen, die er allemaal goed uitzien). Amsterdammers hebben bijvoorbeeld nooit de kans om eens naar een andere stad te gaan om daar iets heel moois te zien, dat doen ze dan ook bijna nooit. In een stad als Enschede heb je die drie mogelijkheden thuisblijven, de eigen stad in gaan, naar Amsterdam of Hamburg gaan. Daar ligt, dunkt mij het zwaartepunt van wat er actief aan cultuur-deelname in het land gebeurt en waar het zwaartepunt zou kunnen liggen van een beleid voor cultuur.

Er staan altijd van die termen als culturele infrastructuur in onze stukken. Ik heb een grote voorkeur voor het ouderwetse woord 'kunstleven'. Het verschil tussen die twee woorden is dat de eerste het geraamte is (dan zie je de gebouwen) en bij 'kunstleven' zie je de mensen erin zitten. En dan zie je ook weer hoezeer zo iets een netwerk is. Als er iets in de stad te doen is, gebeurt dat in een schouwburg of in een klein theater, of in een vestzaktheater, die heb je ook overal. Hier heb je ook een boekwinkel, zag ik, in de schouwburg. Al die dingen, daar wordt over gepraat door mensen, die elkaar tegenkomen, regelmatig tegenkomen en daar een zekere geestdrift voor ontwikkelen of niet (maar dat is dan ook een geestdrift: iet vreselijk lelijk vinden). Dat is dus als het ware de actieve kant van de cultuurdeelname. Een toneelgezelschap bijvoorbeeld behoort van dat kunstleven deel uit te maken, hoort daarop te berusten, hoort daardoor gedragen te worden. En daarom, dat is eigenlijk de fundamentele reden, waarom ik het zeg, is het logisch en veel simpeler om dat in zo'n stad of regio (er liggen nog een paar steden op zeer korte afstand hier vandaan en dat kan heel goed samen, stel ik me voor) inderdaad het bestuur van die stad of die regio de verantwoordelijkheid draagt voor dat ontstaan en groeien en bloeien van het kunstleven en daar ook het geld voor mee krijgt.

Stel nu, dat het Theater van het Oosten wereldberoemd

wordt - dat kan toch - of in ieder geval dat iedereen van het hele land hier naar toe komt, zou het dan ineens door het rijk moeten worden overgenomen als het daarvoor niet het geval was. Dat is toch het ideaal wat iedereen heeft, er kan toch best op een kleine schaal iets van zeer grote en internationale allure ontstaan op een gegeven moment. Nou dat is dan prachtig, dat is dan de top van het plaatselijke kunstleven, maar daar wortelt het in en daar moet je het niet uithalen. De plaatselijke rol is primair voor een toneelgezelschap, voor een orkest, voor alles en de uitstraling of die nou landelijk is of over de hele wereld heen is, is in feite mooi meegenomen, maar is niet het-geen waar het in wortelt. Daarom lijkt het me logisch dat die verantwoordelijkheid gedecentraliseerd wordt.

Ik heb nog een paar opmerkingen over dingen, die zich dan voordoen. In de eerste plaats als je dus de verantwoordelijkheid voor de gespreide locaties van kunst op die manier bij het gespreide bestuur legt, dan komt het wellicht vanzelf, maar in ieder geval zou ik het dan wenselijk vinden minder nadruk te leggen op de spreiding door het reizen. Nederland is niet zo groot, het openbaar vervoer zal, beloofd nu zelfs vanuit de oppositie, steeds beter worden. Er zijn allerlei milieu-beleidsplannen. Die oude leeuwen, die kanjers, die hebben wel een spreidingsopdracht, maar die ligt in de wereld. Het Nederlands Danstheater moet meer naar New York, meer naar Tokio, meer naar Australië en als er nog tijd over is, is het ook prachtig om naar Enschede te komen. Maar zo liggen die dingen. Dat is ook de reden waarom men zegt, laat dat soort van instellingen nu maar door het rijk doen, maar eventueel zou je die ook best door de grote gemeenten kunnen laten doen, zoals tenslotte onze grote musea voor de moderne kunst ook allemaal gemeentelijke musea zijn.

Overigens denk ik dat als dit beeld van een regionaal zich ontwikkelende cultuur en kunst zich doorzet, dat het probleem van de uitwisseling tussen de verschillende regio's vanzelf zal gaan. Ik voor mij zou er niet vreselijk voor voelen om kunstmatig te gaan zitten bevorderen dat er met alle geweld ook buiten de regio wordt uitgewisseld. Als het in een regio interessant genoeg is om te spelen en interessant genoeg is voor de mensen om te ontvangen wat er van buiten komt, dan gebeurt dat vanzelf wel. Maak dat niet al te kunstmatig zou ik zeggen.

Dan blijft er nog een probleem over en dat is het probleem van de kwaliteit. Het is hier nog niet genoemd, maar het is een probleem dat zich voordoet, altijd en overal, landelijk of plaatselijk. En dat is dat de meest populaire kunst niet altijd (of eigenlijk bijna nooit) de beste kunst is. Want goede kunst of goed toneel - laten we het daar even op houden - dat prikt, dat neemt risico's, dat loopt voorop en daarom is het

niet altijd het meest populaire toneel en is het soms wel zo dat de zaal leeg blijft. Een risico nemen, een avontuur aangaan kan ook mislukken en dat hoort er allemaal bij, je kunt risicoloos kunst maken, dan krijg je altijd de zaal vol maar ook een vreselijk cultureel klimaat. Daar zit dus een spanning in, dat betekent dat je als overheid niet achter de meerderheid kunt aanlopen en zeggen: zaal vol, dus dat zit wel goed. Ja, dat kan je wel zeggen, maar dan heeft de overheid daar ook geen zorg, geen nakijken meer na, vind ik dan. De overheid heeft in de eerste plaats de taak om te zorgen dat die voorhoederol van de kunst intact blijft en gefinancierd kan worden. En als je dat nu in het landelijk beleid ziet, dan zie je, dat de overheid (want die heeft daar zelf ook geen verstand van) daarvoor een Raad voor de Kunst heeft. En de Raad voor de Kunst beoordeelt de artistieke kwaliteit en dat geeft een soort tegenhanger tegen de populariteitscurve. En als we de dingen nu gaan decentraliseren, wat ik wil voorstaan, dan vind ik dat de regionale plaatselijke bestuurders zich ook af moeten vragen hoe ze dat probleem oplossen, hoe ze druk weerstaan, die in een democratie altijd aanwezig is om de meerderheid zijn zin te geven en daar tegenover dat element zetten van kwaliteit, beoordeeld door mensen, die er verstand van hebben. Daar moet je een oplossing voor vinden en dat kan op verschillende manieren. Je kunt alsnog naar de Raad voor de Kunst stappen en zeggen: 'vertellen jullie maar wat je daarvan vindt'. Of je kunt zeggen die Raad voor de Kunst in Den Haag, daar heb ik niets mee te maken, ik doe het zelf wel, maar in ieder geval moet je zo'n structuur scheppen, die de voorhoede-kunst beschermt tegen de ongunst van de meerderheid.

Nou, daar wil ik het maar bij laten, want we praten allemaal toch al over de tijd heen.

De voorzitter deelt mee dat de volgende sprekers nog 50 minuten tot hun beschikking hebben en stelt voor deze gelijkelijk te verdelen over de volgende 4 sprekers.

BAARTMANS INLEIDING VAN MEVROUW

Gevraagd werd - dat stond zo in het programma, u hebt het allemaal kunnen zien - een kritische beschouwing van de taakverdeling. Voor mij is het voldoende om van mijn ervaring, die nog maar een paar jaar is, uit te gaan om tot een kritische beschouwing te komen. Dat zegt op zich wel iets. Ik wist overigens niet, dat de provinciale overheid zo fris zou worden aangepakt, zowel door de vriendelijk welkom hetende burgemeester, als door de vorige sprekers. Ik houd dus gewoon het verhaal, zoals ik mij dat had voorgesteld en dan merk ik de rest wel en u ook.

Uitgangspunt voor mij is het Kunstenplan, zoals dat op dit moment functioneert, want er komen er meer van. Het is van belang dat we ook voorzien hoe we in het volgende kunstenplan, als we vinden dat we er niet goed zijn uitgekomen, er beter uitkomen. Dat heeft alleszins te maken met taakverdeling en met spreiding, denk ik.

Waar wij mee geconfronteerd werden in Brabant - en ik hoop dat ik de dingen zo breng dat u ze gemakkelijk vrij vertaalt naar waar uzelf vandaan komt - waar wij mee geconfronteerd werden, was een negatief oordeel over een landelijke voorziening in onze provincie, namelijk een negatief oordeel van de Raad voor de Kunst, overgenomen door de minister, over het gezelschap Globe. Dat heeft ertoe geleid dat wij ons gebogen hebben over een vervolg op Globe, omdat het natuurlijk niet aanging het zuiden van toneel van landelijk niveau te beroven. Het betekende dat er een werkgroep kwam, daar had het rijk mee te maken, daar zat de provincie in en daar zat de vestigingsplaats Eindhoven in. Dat resulteerde in een rapport Haks, zoals wij dat noemen, omdat Rinus Haks zo vriendelijk was om de zaak te willen voorzitten. Dat was een integraal rapport, het ging niet puur over de opvolging van Globe. Het ging over toneel, het ging over werkplaatsen voor theater en dans en het ging over een middelgrote dansgroep, want wij vonden dat Brabant daar ook aan toe was. Dat is heel mooi zo'n rapport, het was ook een heel goed rapport, dat vond iedereen. We waren er heel blij mee.

Resultaat van de hele operatie: Erik Antonis kreeg veel minder dan Globe had, 750 duizend gulden minder voor toneel in de provincie Noord Brabant. Er kwam een theaterwerkplaatsje, 30 duizend gulden had het rijk daarvoor over. Wij vonden dat dat 200 duizend moest zijn. En er kwam geen cent voor een danswerkplaats of voor die middelgrote dansgroep. Een heel mooi plan dus met als resultaat: veel minder geld naar Brabant. Er kwam toch ook een ander resultaat, vind ik, namelijk theaterproducties onder leiding van Erik Antonis. Daarvan hebt u kennis kunnen nemen. Ook steun van zijn kant uit een zeer gering budget, toch nog aan de theaterwerkplaats, die 30 duizend gulden van het rijk kreeg.

Niet omdat hij te ruim in zijn middelen zit, overigens, maar alleen maar omdat hij met een paar 'hernemingen' is gekomen, zoals Erik dat zo prachtig uitdrukt, vanuit zijn Belgische achtergrond bestaand repertoire met succes opnieuw gebracht. En hij heeft het overleg gestimuleerd in Brabant, want er waren veel kleine initiatieven en we wilden immers naar een middelgrote dansgroep. Zover de toneelwereld en mijn ervaringen met het rijk in dat opzicht.

Dan de twee zaken: opera en dans. Het rijk zou ze spreiden. Dat is niet voor het eerst, dat we dat zeggen, we zijn het erover eens dat die afspraak er lag. We zijn het er ook over eens, geloof ik, dat dat onvoldoende gebeurt, ondanks wat de minister daarover op 19 juli te melden had. Mijn realiteit is, de inschatting van de realiteit is, dat het onvoldoende zal blijven gebeuren en dan moet je dus naar andere oplossingen zoeken. Een hele leuke is: allemaal de oude leeuwen opzoeken in Amsterdam. Dat is één van de zaken, die wij bedacht hebben. Dat moet dan overigens wel mogelijk zijn en het is wat lastiger om vanuit Maastricht of Middelburg of Eindhoven een dag voor een kassa te staan. Toch is dit soms het probleem, u moet zich dat wel realiseren. Dus leuk om naar Amsterdam te gaan, maar dan de voorwaarde aan de instelling om beschikbaar te zijn voor de rest van Nederland, dat lijkt me wel. Dat openbaar vervoer dat zal wel in orde komen, zeg ik vanuit de niet-oppositie.

Een andere oplossing is, en een wezenlijke denk ik, dat je geconcentreerde voorzieningen elders hebt. Een kunstleven ook in de rest van Nederland. Dat is voor een deel ook in orde. Er is symfonische muziek in het noorden, in het midden, oosten en in het zuiden. In het zuiden zou het op korte termijn wel eens kunnen leiden tot een groot zuidelijk orkest door een prachtig bloeiende samenwerking tussen Limburg en Noord Brabant. Voor dans is het ook niet zo slecht geregeld, denk ik. Reflex werkt, Introdans werkt, en in het zuiden zaten we, met name in Brabant, met een aantal kleine, mooie initiatieven, verschillende jaren achtereenvolgend gesteund door provinciale middelen. We vonden wel dat die initiatieven door moesten breken naar een middelgrote dansgroep met een landelijk karakter, dat was immers ook onderdeel van het plan Haks.

Hoe is intussen de situatie? Wat zijn we gaan doen om dat probleem van die spreiding te ondervangen?

Een opera-circuit subsidiëren. En zeer onlangs zijn de Staten accoord gegaan met een meerjarige subsidie aan de vier grote Brabantse schouwburgen van 200 duizend gulden jaarlijks om te zorgen dat er grootschalig aanbod in Brabant te zien is. Dat is een rijkstaak. Niettemin vinden we dat het er moet zijn in Brabant en nu het rijk het nog niet doet, zullen wij druk uitoefenen op de politiek, maar intussen vinden we wel dat het er in Brabant moet zijn en hebben we er dus provinciaal geld voor over. Twee ton nogmaals, meerjarig in over-

leg met onze schouwburgen. Toen ik incidenteel geld kreeg in de portefeuille (na kortingen overigens, dat zeg ik erbij) omdat we vorig jaar ineens meevallers hadden, hebben we helemaal niet gearzeld hoe we dat moesten besteden. Wij hebben immers een plan Haks en we hebben immers goed contact met onze schouwburgen. Dus extra 75 duizend gulden naar de schouwburgen voor extra grootschalig aanbod (nogmaals rijkstaak, maar we zijn niet te beroerd, en 75 duizend gulden naar Erik Antonis (ook een landelijke voorziening) om hem een stimulans te kunnen geven in wat hij alvast voor onze dansplannen aan het doen is. Het rijk zou dat moeten doen, maar wij hebben intussen niet stil gezeten.

Maar aan opera en dans mankeert nog het nodige in onze visie. Er is een derde taak, die ik van het rijk verwacht en dat is dat het rijk ook het kunstleven in de regio's stimuleert door voldoende werkplaatsen links en rechts neer te zetten. We hebben de minister achter ons, heb ik begrepen. Maar ook door festivals te subsidiëren. Er zijn festivals van nationale of internationale artiesten in Brabant en andere regio's, ik vind het ook een rijkstaak om daarin te subsidiëren. De provincie heeft uiteraard ook eigen beleid, we betalen producties, want we zijn één van de provincies, die hebben overgehouden aan de herschikking, 2,9 miljoen. We hebben ze niet allemaal in de sector kunnen houden, maar wel voor een heel groot deel. Bij die eigen producties, die we daarvan betalen, zorgen we ook altijd dat de voorstellingssubsidie er aan vast zit, zodat we ook zeker weten dat de afname geregeld is, althans voor een deel: vijf voorstellingen.

De provincie Brabant heeft een structureel overleg met de steden, over taakverdeling gesproken. Twee keer per jaar overleg met de wethouders van de vier grote steden en één verzoek - in het kader van de nota 'Kunst in Cultuur' gedaan - om een eigen profiel aan te leveren. Een hele moderne visie, die de steden natuurlijk ook aanhangen. Wat wij willen is dat we bekijken wat er in Brabant allemaal zou kunnen, maar dan niet in concurrentie maar aanvullend op elkaar, dan groeit de samenwerking. Wij verwachten ook dat profiel te krijgen. Daarnaast is er dus nu die 200 duizend gulden jaarlijks voor een aantal jaren, zodat de schouwburgen hun gang kunnen gaan.

We hebben dus niet afgewacht. We hebben wel al die tijd gevonden, dat het rijk te weinig deed en dat het op zich ook absurd is, dat wij bijvoorbeeld voor het Brabants Orkest nog steeds als provincie acht musici betalen, omdat het rijk voor het zuiden het voldoende vond om het Brabants Orkest van 68 musici te voorzien. Wij vonden dat het er veel meer moesten zijn, het waren er ook meer en wij hebben ze op niveau gehouden. Maar op zich is het een schandelijke zaak. Wij hebben dus bij het rijk in de afgelopen jaren

telkens opnieuw aan de orde gesteld dat er te weinig naar Brabant was gekomen. En wij hebben aan de minister ook nog zeer onlangs en voor het eerst samen met Limburg gezegd dat wij alvast incidenteel geld wilden, vooruitlopend op de nieuwe kunstplanperiode om goed te maken wat er aan ons tekort is gedaan. En dan blijkt dat het goud waard is, dat je zo'n plan Haks hebt liggen, een integraal plan. Want als de minister dan zegt, het is heel aardig dat u komt, want ik had ook meer gewild, de Kamer heeft het mij onmogelijk gemaakt; maar wat zou u nu doen als u het kreeg? Dan kan ik zeggen, wij hadden toch al een plan met u afgesproken, daar hebt u zelf een handtekening onder gezet. U had toch meegedaan met dat integrale plan voor Brabant. Dus natuurlijk gaan we dat verder invullen. Dat hebben wij nu met eigen middelen gedaan, maar het is uw taak en vult u dat maar alvast even in. En zo loopt dat ook. En wij hebben dus ook incidenteel weer wat extra's gekregen.

Wat is dat nu eigenlijk, die Brabantse aanpak. Spreiding, grootschalig, dat is slechts beperkt mogelijk, daar willen we best in meedenken. Maar intussen is er een heel ander pluriform aanbod in Nederland, dat ook spreiding verdient. Wij denken eigenlijk dat daarvoor ook de middelen naar de regio zouden moeten gaan. Dat is een nieuw soort invulling van het begrip spreiding. Zijn we dan voor regionale budgetten of de decentralisatiegedachte, zoals de heer Nuis die op tafel legt? We denken mee met het rijk, maar willen wel dat er een landelijke toets is. Want we beschouwen Nederland als één voorzieningsgebied en daar hoort die totale afweging van de Raad voor de Kunst bij, vinden we. Overigens ondersteun ik zeer van harte de gedachte dat de overheid inderdaad een voorhoede functie heeft en ter wille van de kwaliteit het kwetsbare, het minder populaire, zeker moet dragen. Ik vertrouw het wellicht de rijksoverheid wat meer toe dan de provinciale overheden en de lokale overheden. Een aardig discussiepunt, u hoort aan mij dat ik het wat aarzelend breng, al was het maar, omdat ik de heer Nuis inmiddels heb gehoord.

Dat is dus alles bij elkaar de houding van de provincie, meneer Wierenga, die inmiddels verdwenen is. Wij zijn vooral gesprekspartner voor de steden, voor de schouwburgen, voor de producenten in de richting van het rijk. Tot nu toe was dat een consequent pleidooi voor überhaupt meer middelen in het kader van de kunst. We hebben bovendien initiatieven genomen met het plan Haks, met een werkgroep jeugdtheater, want jeugdtheater is een provinciale verantwoordelijkheid en die willen we ook nemen. En er is op het ogenblik een werkgroep dans bezig, die gaat starten, omdat wij vinden dat die losse initiatieven zo klein blijven met provinciaal geld, dat ze niet zullen doorbreken. En daar zetten we dan ook weer een landelijke werkgroep op. Daarnaast financieren we dus met het geld dat we

inderdaad aan de verdeling hebben overgehouden, eigen produkties en zijn dus niet te beroerd daarvoor structurele subsidies aan te gaan met onze schouwburgen. Ik denk dat dat enerzijds getuigt van agressief beleid in de richting van het rijk als een partner voor het provinciale veld, en dat het anderzijds getuigt van voldoende afstand. Wij beoordelen niet onze eigen produkties, daar hebben wij onze eigen adviescommissies voor.

Dat is de inzet waarmee we tot nu toe gewerkt hebben. Ik vind eigenlijk dat die inzet, als die links en rechts in het land te zien is, buiten de randstad, dat die dat systeem zou kunnen doorbreken van dat benauwde provincialistische denken dat op rijksniveau in de richting van de randstad aanwezig is. Ik heb het altijd bestreden tot ik begon, maar de ervaring heeft mij toch tot een soort regionale lobby-ist gemaakt. Als het een beetje helpt ook voor de overige regio's, dan doe je dat, denk ik terecht. Dank u wel.

Voorzitter:

De traditionele schouwborg heeft zijn beste tijd gehad en is ten dode opgeschreven. Deze uitspraak zal ik niet voor mijn rekening nemen, dat kunt u zich voorstellen, maar de volgende spreker heeft hem vorig jaar tijdens het VNG-congres, speciaal gewijd aan de kunst, in Leiden als stelling naar voren gebracht: de heer Brekelmans, wethouder van cultuur te Deventer.

BREKELMANS INLEIDING VAN DE HEER

U zou zich voor die stelling niet hoeven schamen, want ik heb begrepen dat u zich niet profileert als directie van een traditionele schouwburg. Maar misschien wilt u daar zelf straks nog iets over zeggen.

Dames en heren, ik ben niet alleen niet artistiek, ook zou mij nog het verwijt kunnen treffen dat ik mij voeg in de volgorde rijk, provincie, gemeente, theater. Ik zie die volgorde echter niet als hiërarchisch, maar meer als het leukste bewaren tot het laatst. Mijn verhaal heeft een heel ordinaire titel: 'Niet goed, geld terug.'

Tijdens het VNG-congres in juni '88, gewijd aan het kunstbeleid, hield ik een inleiding over de podiumkunsten. Uiteraard kwam daarin ook de spreiding van de podiumkunsten aan de orde. Ik stelde dat daar niet veel van terecht is gekomen. Minister Brinkman, in zijn brief aan de kamer van 19 juli dit jaar, was daarover veel positiever. Hij riep daarbij de VNG als getuige aan. Misschien zal de laatste inleider, tijdens dit symposium, nog de laatste kans krijgen om haar tevredenheid te betuigen over de situatie. Ik denk het niet. Ik ben zelf in ieder geval niet gelukkig met de stand van zaken. In de eerste plaats niet met de spreiding van voorstellingen over ons land. Zolang die mate van spreiding voor verbetering vatbaar is of hoger zou kunnen zijn, wordt er meer rijksgeld voor de podiumkunsten in de randstad dan in de rest van Nederland besteed. Dat is ongewenst en in strijd met de vereveningsafspraken, ook in strijd met het rechtsgelijkheidsbeginsel. Dat geldt het sterkst voor opera en voor de voorstellingen van grote dansgezelschappen, maar ook voor de toneelsituatie, met name als niet alleen naar aantallen gekeken wordt, maar ook naar het verschil in kwaliteit tussen de ene, niet reizende, en de andere wel reizende voorstelling.

Daarnaast heb ik mijn zorg over de kwaliteit van wat er gespreid wordt. Ik bedoel dan dat er niet voldoende publiek komt, maar ook dat het gebodene het aankijken of beluisteren niet waard is. Een derde reden om me zorgen te maken over het podiumkunstenbestel is de - al dan niet - versluisde manier waarop de gemeenten nu toch weer een groot gedeelte van de lasten van het aanbod op zich nemen. Van een pure partageverdeling van 90 - 10 komt in de praktijk niet veel terecht. Er bestaat weer een systeem van afkoopsommen of afkoopsomachtige constructies. Daardoor wordt de programmering in accommodaties, in absolute of relatieve zin veel duurder. Voor die extra kosten draaien gemeenten op, want die zijn verantwoordelijk voor subsidies en accommodaties. Onvoldoende spreiding, onvoldoende kwaliteit van voorstellingen en extra kosten dat zijn de drie redenen waarom ik de huidige taakverdeling tussen overheden inzake de podiumkunsten als niet goed beoordeel.

Wat zou er dan moeten gebeuren?

Eerst maar het antwoord van de minister, in zijn brief

van 19 juli van dit jaar, ik citeer: 'Voorwaarde voor een goed afnamebeleid en dus spreidingsbeleid is het op welke manier dan ook verbeteren van de verhouding tussen aanbieders en afnemers' En: 'afnemers (de schouwburchen dus) moeten aan kwaliteitseisen voldoen'. Bij dat laatste kan ik me wel iets voorstellen. Dat betekent vast dat hij het er mee eens is dat de raad van de gemeente Deventer beslist heeft dat er hoog-nodig vervangende nieuwbouw voor de Schouwburch moet komen en dat er voor dit Cultureel Centrum plan, naast de jaarlijkse subsidie van 1.7 miljoen, 7,5 miljoen ineens op tafel wordt gelegd plus een evenredig deel van de in totaal 6 miljoen voor de benodigde stedenbouwkundige infrastructuur. Om het beeld te bepalen: de omzet van de gemeente Deventer jaarlijks is 260 miljoen gulden. En zijn blijdschap gaat ongetwijfeld zo ver dat hij een flink deel van 5 miljoen, nog ontbrekend ter dekking van dit plan, in Deventer aflevert. Maar wat moet ik mij voorstellen bij het op welke manier dan ook verbeteren van de verhouding tussen aanbieders (dat is rijks-geld) en afnemers (dat is gemeentelijk en een beetje provinciaal geld)?

In de toelichting bij het hoofdstuk Cultuur van de Rijksbegroting 1990 wordt gesproken over drie thema's als:

- overaanbod en maatschappelijk draagvlak;
- problematiek rond toegangsprijzen;
- subsidiesystematiek.

Ik wil op alle drie ingaan en aangeven hoe ik daar als wethouder, dus als gemeentebestuurder, dus vanuit een bepaalde invalshoek, dus vast ook heel eenzijdig, tegenover sta.

Overaanbod en maatschappelijk draagvlak

Als de minister bedoelt, dat er teveel wordt geproduceerd, dat te weinig in de smaak valt, ben ik het met hem eens. Om dat te verbeteren moet er in het productiebestel veel veranderen. Ik vervlecht in dit deel van mijn verhaal een aantal ideeën van Cox Habbema. Kunstenaars zouden het minder tweederangs, minder gênant moeten vinden, om buiten de randstad te wonen en/of te werken. In de leiding van een gezelschap moet zich geen vermenging van de verantwoordelijkheden van zakelijk en artistiek leiderschap voordoen. Artistieke productie ontstaat teveel in een laboratoriumsituatie, tijdens het werken eraan zou er al sprake moeten zijn van respons van een publiek. Over de opleidingen kan ik niet zo goed oordelen, maar het lijkt mij dat vakmanschap leertijd vraagt, die in ons snelkookpantijdperk vaak niet gegund wordt. Eenzelfde haast lijkt in het spel, als je de groei ziet van verschillende relatief kortlopende producties. Waarom kunnen producties niet vaker wat langer meegaan en (dus) ook op meer plaatsen te zien zijn? En als producties op reis gaan, waarom dan per definitie van hot naar her. Als het Concertgebouworkest op toernee gaat, gaat het toch ook niet de eerste dag naar Japan,

de tweede dag naar de Verenigde Staten om de derde dag weer in Japan te spelen. Een beetje planning van speelbeurten moet in ons verenigd kikkerrijk toch ook kunnen lukken? En meer intensief P.R.-mogelijkheden bieden. Ik hoor al de regionale omroep roepen: 'Het Nationale Ballet danst door uw provincie!' Er is ook een 'vreemde tafel- en bed-spreiding', de term is van Cox Habbema, tussen de productie en de accommodaties. Kan dat anders? Ik blijf persoonlijk gefascineerd door het idee dat een nader vast te stellen aantal theaters/concertpodia een soort verzamelgebouw zijn, waar producties gepresenteerd worden, die ontstaan in een soort werkplaats of atelier, in een concrete, eigen locale context. Dat hoeven geen vaste huisgezelschappen te zijn, dat kan heel goed via projectsubsidies, in de vorm van budgetfinanciering, met een grote nadruk op het stimuleren van ideeën van onderop en op het dragen van medeverantwoordelijkheid voor het resultaat (ook in financiële zin) van alle leden van zo'n gezelschap. Van mij zouden de subsidies van de huidige gezelschappen wel met een bepaald percentage verlaagd mogen worden ten behoeve van die 'huisproducties'. Ook de provinciale subsidies, die nu aan spreiding worden besteed, zouden, wat mij betreft, beter besteed zijn in geval van ondersteuning van 'huisproducties'. Ik zie dat als versterking van de bestaande regionale culturele infrastructuur, in Overijssel gevormd door Forum, Introdans en het Theater van het Oosten. Wij zouden bovendien niet alleen moeten leren trots te zijn op onze schrijvers, componisten en vertalers, maar hun ook vaker een behoorlijk betaalde opdracht moeten geven. Daarvoor zou meer rijks-geld in de begroting moeten komen, dus niet gekort op het podium-kunstengeld.

De problematiek rond de toegangsprijzen in relatie tot het profijtbeginsel

Ik ben niet zo voor het idee van prijsverhogingen, al dan niet gekoppeld aan verder gaande prijsdifferentiatie. Als wij het ongewenst vinden, dat het in ons land, in zeer overwegende mate, de beter opgeleiden zijn en bijgevolg de veelal beter gesitueerden zijn, die van het gesubsidieerde aanbod gebruik maken, dan moeten wij niet redeneren dat, wanneer beter gesitueerden het plezierig vinden verzekerd te zijn van een goede plaats of van een kaartje voor een exclusieve productie, daar in financiële zin best wat tegenover mag staan en dan hogere toegangsprijzen vragen, maar wij moeten de gemeenten waar veel van die beter betaalden wonen (als dat niet de gemeenten zijn waar bijvoorbeeld de Schouwburch staat, die gesubsidieerd wordt) vragen om mee te betalen aan de kosten van die Schouwburch, inclusief de programmering, waardoor de toegangsprijzen voor iedereen beter betaalbaar blijven. En als die buurgemeenten dat niet willen (Deventer is zo'n gemeente) dan zouden zij daartoe verplicht moeten worden, bepleit ik, in lijn

met het voorlopig kabinetsstandpunt over de voorstellen van de commissie Montijn inzake de samenwerking van met name de vier grote steden en hun randgemeenten.

De subsidie-systematiek

Het gaat dan om de discussie over een systeem van basissubsidiëring van gezelschappen in combinatie met een vorm van distributie-, afname- en/of spreidingssubsidiëring. J. Riezenkamp, directeur-generaal Culturele Zaken van WVC, noemde dat onlangs zoiets als een 'afname-garantiefonds', een fonds 'dat aanvullend op de instandhouding van het aanbod, de afname apart zou kunnen premiëren', een beter correctiemechanisme voor de aanbodsubsidiëring, dat thans bestaat. Behalve dat ik als wethouder, altijd meteen denk, daar zal WVC dan wel beter en zullen de gemeenten dan wel slechter van worden, maar dat is een afwijking, waarvoor nog geen correctiemechanisme gevonden is, ben ik echt nieuwsgierig hoe zo'n systeem eruit zou kunnen zien. Ik moet begrijpen dat het een systeem is, waarbij het gezelschap niet het totale subsidiebedrag krijgt uitgekeerd, maar waarbij daar een gedeelte 10% of 20% op wordt gekort dat vervolgens in een afnamefonds wordt gestort. En zodra een gezelschap en een theater tot wilsovereenstemming raken, kan er geput worden uit een fonds en komt de voorstelling buiten de standplaats tot stand. Op die manier zou het huidige subsidiesysteem kunnen worden gecorrigeerd. Maar tevens in stand worden gehouden. Ik stel daar een ander idee tegenover.

Ik denk dat gemeenten, in hun goedbedoelde poging om gezelschappen een minder onzekere subsidiebasis te geven, waarbij gemeentegeld rijksgeld werd, toch meegewerkt hebben aan verdere centralisatie van cultuurbeleid en de verrandstedelijking van de podiumkunsten. Ik wil daarom terug naar een gezamenlijke verantwoordelijkheid van rijk en gemeenten (voor provincies zie ik geen echte rol daarin), een gezamenlijke verantwoordelijkheid ook financieel voor het podiumkunstaanbod. Deze verschuiving in de verantwoordelijkheden naar gemeenten moet gepaard gaan met een bijbehorende verschuiving van een groot deel van de rijksgelden voor de gezelschappen naar gemeenten. Ik bevind me met zo'n pleidooi in het gezelschap van collega-wethouders als J. Linthorst uit Rotterdam, J.C. Dona uit Den Bosch en H. van der Walle uit Enschede. Ik werk dit idee hier niet nader uit, dat kunnen anderen ook beter dan ik, maar wel wil ik een aanduiding geven van steden, waar ik aan denk en van de bestuursvorm, die daarbij passend is.

Ik denk aan een bestuursovereenkomst tussen het rijk en een twintigtal grotere steden c.q. stedenduo's

(Hengelo - Enschede), c.q. gebieden (Apeldoorn - Zutphen -Deventer zou zo'n gebied kunnen zijn), dus niet alleen de vier grote steden of de standplaatsen van gezelschappen. Dat zouden bijvoorbeeld ook de concentratieplaats-schouwburgen kunnen zijn, waarnaar gezelschappen verplicht zouden moeten zijn te reizen om aldus een spreiding van voorstellingen te bewerkstelligen. Ik noem ze nu niet alle twintig op, maar u heeft wel begrepen dat in deze provincie Deventer en Enschede daarbij zouden behoren. Op die manier wortelt de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de podiumkunsten weer daar, waar deze geboren is en eigenlijk ook gewoon thuishoort: in de steden. Je kunt deze operatie verwoorden - niet helemaal naar waarheid, want mijn terughaligheid gaat verder dan het gemeentegeld dat naar het rijk ging - als GELD TERUG. Nu begrijpt u misschien de titel van mijn verhaal: 'Niet goed, geld terug'.

Voorzitter: Wethouder Brekelmans dank voor de geruststellende woorden aan de schouwburg in Nederland, aan mijn adres in het bijzonder. George Lawson zei in zijn betoog dat het draagvlak van deze discussie wat beperkt is, mede door het wat schaars aanwezig zijn van artistieke mensen. Op de schouders van Agaath Witteman rust dan ook de zware taak om dat noodzakelijk draagvlak te vertegenwoordigen.

INLEIDING VAN MEVROUW WITTEMAN

We betalen allemaal belasting, dus denken we ook allemaal toneel te mogen zien. Dat is goed. Er is niets tegen een veelkoppig publiek. We betalen allemaal belasting, dus willen we het toneel het liefst om de hoek, op loopafstand zien. 'Wanneer die Monet niet in de lijst past, snij hem dan maar af en maak hem op maat voor de lijst.' En daar begint het probleem voor de artistieke mensen, de acteurs, de technici en de organisatie.

De spreiding.

Toneelspreiding is door onze uitgeweken regering in Engeland bedacht: 'We gaan kunst subsidiëren, maar dan wel voor het hele volk (want kunst op zich is zondig, maar gemaakt voor het hele volk krijgt kunst wellicht een reden van bestaan)'. Sindsdien is het gekanker niet van de lucht geweest. Gekanker van acteurs, technici, regisseurs, schouwburg-directeuren. Ook hier wordt gekankerd. Als je zelf in een kunstbedrijf werkt - je houdt van kunst, in dit geval toneel - als je er enthousiast mee bezig bent, als je de hele dag niets anders doet dan creatief voor de tijd uitlopen, voor de maatschappij, vanuit een hartstocht en je komt bij zo'n vergadering hier en je hoort alleen maar hoe moeilijk het is, hoe naar, hoe we eigenlijk niet met elkaar kunnen samenwerken, hoe de een de ander dwarszit, dan is dat op zijn zachtst gezegd niet zeer inspirerend.

Acteurs en spreiding.

Acteurs reizen. Vooral vòòr 1985 hebben ze dat veel moeten doen. Ze reizen, zitten in de bus, zijn moe na een dag van repeteren. Na uren gereis komen ze ergens aan waar ze niet worden ontvangen door de schouwburgdirecteur. Toch is het zeven uur; de deur nog op slot. Er staat niets klaar. Nog geen kopje koffie. Geen welkomstwoord. De voorstelling. Weinig publiek. Het eerste contact ontbreekt. Men kent elkaar niet. De bus vertrekt weer, met gedemotiveerde acteurs. Volgende dag weer de bus in, moe na een dag repeteren. Na uren gereis komen ze ergens aan waar ze niet worden ontvangen door de schouwburgdirecteur.....

Technici en spreiding.

De technici intussen zitten ook niet stil: Zij bouwen decors en breken af en bouwen en breken weer. Die decors echter zijn gemaakt op een bepaalde ruimte, meestal de schouwburg of de kleine zaal van de standplaats. De ruimten die ze in het land tegenkomen kunnen daarvan nogal eens verschillen: soms is er een lijst, dan weer een open toneel. Of wat te denken van een geheel kale ruimte die naar believen ingericht kan worden? Arm decor dat telkens weer op maat gezaagd moet worden. Maar dan wel zonder zaag, want morgen moet het 'groot' staan.

Maar vooral arme technicus die in Nederland op gemiddeld 50 jarige leeftijd al versleten is. Het afbreken gaat vaak door tot diep in de nacht. De volgende morgen vroeg begint het lossen alweer bij een andere schouwburg in een andere provincieplaats en het 'zagen' op maat.....

Artistieke produkt en spreiding.

En de voorstelling? Die is ooit gemaakt door regisseur en acteurs in samenwerking met decor- en lichtontwerper op een bepaalde maat, in een bepaalde kleur, in een bepaalde vorm (waar een bepaald licht op gezet werd). Maar nu in Stadskanaal: de maat is anders (de mise-en-scene moet veranderen). het benodigde licht ontbreekt, een kap was niet voorzien..... Onnodig te zeggen dat het artistieke produkt onder dit gesleep lijdt. Onnodig te zeggen dat dit frustrerend werkt op de maker en vervolgens op de organisatie daarachter, die meer bezig is met het regelen van reizen dan met het voorwaarden scheppen van mooie voorstellingen.

Conclusie.

Uit bovenstaande is maar één conclusie mogelijk: ik ben tegen spreiding. Aan de andere kant ben ik er oprecht voor dat een ieder de kans krijgt om toneel te zien. Het is duidelijk dat ik met een probleem zit. Hoe is dit op te lossen?

Geconcentreerde spreiding.

Nu (na 1985) de zogenaamde geconcentreerde spreiding in zwang is, spreiden de grote randstedelijke gezelschappen minder. Daardoor is er in de provincie een tekort ontstaan (zoals ik alsmaar meen te horen) aan goed repertoiretoneel op landelijk niveau. Een kleine enquête gehouden onder de SOS-directeuren (Stichting Oostelijke Schouwburgen) leverde een aantal klaagzangen op over dit tekort. Maar gelukkig droegen ze ook een oplossing aan: de voorzieningen (De Voorziening, Theater van het Oosten en het Zuidelijk Toneel) mochten die leemten opvullen. Dit nu is heel frustrerend voor de voorzieningen: gevraagd wordt immers een artistiek beleid dat een aanvulling is op het randstedelijk beleid. Voorwaar geen inspirerende opgave.

Spreiding van gezelschappen.

Ik denk niet zozeer aan de spreiding van het toneel, het kunstobject, ik denk meer aan de spreiding van de plekken van waaruit de kunst geboren kan worden. Aan spreiding van gezelschappen dus. Ik denk aan een groter aantal gezelschappen dan we nu hebben (we hebben nu zes grote gezelschappen: drie randstedelijke gezelschappen en drie voorzieningen. De één is er voor de ander opdat de ander niet teveel hoeft te reizen). Er zouden minimaal drie gezelschappen bij moeten komen. En wel op die plekken in het land die het

'verdienen'. Ik ben erop tegen om een zak geld aan de overheid te vragen en die zak geld ergens neer te zetten waar nog een gat gesignaleerd wordt: in Zeeland hebben we nog niks en in Limburg ook niet veel en in Overijssel willen ze ook nog wel een gezelschapje. Dat werkt niet. Een paar jaar wordt daar dan aardig mee gewerkt, maar daarna is het ook zo weer verdwenen omdat de voedingsbodem ontbreekt. Het geld moet voorlopig helemaal nergens vandaan komen. Het geld zou op die plekken in het land die door hun culturele klimaat daarvoor in aanmerking komen, door enthousiaste mensen zelf opgebracht moeten worden. De gemeenten zouden die initiatieven in eerste instantie kunnen ondersteunen. Want wat is één miljoen? Met een miljoen kan veel. Wanneer bijvoorbeeld Enschede iets wil (en Enschede wil iets), waarom gaat Enschede dan niet samen met de gemeenten daaromheen in beraad om die miljoen gezamenlijk op te brengen? (Waarom heeft Enschede Jan Ritsema laten gaan die hier goed werk heeft verricht? Die zo bereid was hier terug te komen?) Ik ben het met mevrouw Baartmans eens dat je, als de rijksoverheid niets geeft, niet moet gaan zitten wachten.

Samengevat: de lagere overheden ontwikkelen in plaatsen waar een goede culturele infrastructuur is (zoals Enschede en Maastricht) initiatieven die leiden tot de oprichting van kleine gezelschappen / voorzieningen die voorlopig door de gemeente en de provincie betaald worden, wanneer na een aantal jaren blijkt dat er culturele vruchten afgeworpen worden, dan kan naar de grote schatkist gelonkt worden.

Wie moet dat betalen?

Minimaal negen gezelschappen in plaats van zes. Het geld voor de nieuwe kleinere gezelschappen zou weggehaald kunnen worden bij de grote gezelschappen. Afslanken dus. In mijn visie is de tijd van grote gezelschappen voorbij. Acteurs hebben er op geen enkele manier behoefte aan zich te scharen achter een grote ideologie, een speelwijze. De drie grote gezelschappen functioneren nu eerder als een optelsom van kleine groepjes dan als één gezelschap met een gezicht. Van hun acht tot tien miljoen zouden ze kunnen afslanken tot zes à zeven miljoen.

Spreiding van plaatsen.

Door die spreiding van plaatsen waar kunst gemaakt wordt zal er automatisch toneelspreiding optreden, zonder dat er teveel moet worden gereisd. Elk gezelschap heeft haar eigen kleine spreidingsgebied. Daarbinnen zou beperkt gereisd kunnen worden naar die accommodaties die geschikt zijn om de voorstelling uit te brengen. Het eerste selectie-criterium: 'kan het er staan?' wordt gekoppeld aan het tweede selectie-criterium 'is daar een goed beleid?'. Een schouwburg

waar modeshows en bals worden afgewisseld door voorstellingen van Theater van de Lach en het Theater van het Oosten, zo'n schouwburg is voor ons niet interessant.

Het onderwijs.

We klagen graag over gebrek aan publiek. Dit wordt niet zonder meer veroorzaakt door het ontbreken van kwaliteit. Wij Nederlanders maken prachtige kunstproducten: in de kunsten lopen we in veel opzichten in Europa voorop. Wanneer wij vinden dat de kunsten door veel mensen genoten dienen te worden, dan hebben wij - theatermakers, maar ook u als overheden en kunstbemiddelaars - de taak om de jeugd (uiteindelijk de afnemers) van jongs af in de gelegenheid te stellen kunst te leren ontvangen. Een serieuze zaak die helaas niet serieus genomen wordt.

Theater van het Oosten heeft een onderzoek gedaan onder 45 middelbare scholen in Arnhem en omgeving naar het onderwijs in de kunsten. Wat blijkt? Behalve door vrijwilligers wordt er niets gedaan. De vakken muziek, tekenen en handenarbeid worden nog gegeven in de onderbouw. Leerlingen kiezen die vakken slechts zelden in hun eindexamenpakket. Eens per jaar wordt er naar een museum dan wel naar een toneelvoorstelling gegaan. Of er verder iets 'aan kunst' gedaan wordt hangt erg af van de leraar of lerares. Mooie plannen prachtig. Kunstenplannen nog mooier. Maar als je die plannen niet koppelt aan onderwijs, wie is dan je publiek straks?

Onze maatschappij verandert snel. Als je van jongs af aan televisie kijkt, stripverhalen leest, naar clips kijkt, dan ben je meer getraind in betekenisoverdracht via beeld dan via woord. In onze tijd is er dan ook een verschuiving waar te nemen in de manier waarop mensen kunst ontvangen. En speciaal theaterkunst, van ouds met 'taal als basis' werkend. Kunstonderwijsplannen zullen daar rekening mee moeten houden.

Voorzitter: Het is inmiddels over enen, dus ik zal u niet al te lang meer bezighouden. Ik heb geprobeerd de discussie te structureren, maar zoveel hoofden, zoveel zinnen. Conclusies zijn nauwelijks te trekken achter de tafel, op onderdelen kan ik mensen wel aan elkaar koppelen. Ik heb een poging gedaan:

George Lawson zegt: Het spreiden van voorstellingen op een wijze, die een beetje tegemoet komt aan de eisen, die er van de kant van de gemeenten gesteld worden, is eigenlijk niet doenlijk. Dat moet je een beetje aan de markt overlaten, dat moet je vooral aan de eigenaardigheden van het artistieke produkt overlaten, daarin wordt hij van harte gesteund door Agaath Witteman.

Aad Nuis zegt: Spreiding van voorstellingen, ach laat het maar een beetje zoals het is. Het Nederlands Dans Theater in New York is beter dan dat het in Deventer staat, om het maar even gechargeerd te zeggen, maar hij is wel een groot voorstander van een regionaal kunstleven (ik benoem dat dan maar in zijn eigen terminologie). Dus decentralisatie van middelen en van beleid. Daarin bevindt hij zich op één lijn met met name de heer Brekelmans, die ook weer pleit voor bestuursovereenkomsten tussen het rijk en een aantal grotere steden, concentratieplaats-steden misschien wel.

De heer Brekelmans is ook een tegenstander van de wijze, waarop op dit moment de grote gezelschappen spreiden, en daarin bevindt hij zich dan weer op één lijn met bijvoorbeeld mevrouw Baartmans, die hij overigens weer verkettert op een ander terrein (maar dit even buiten dit punt).

Mevrouw Baartmans is ook niet accoord met de spreiding van de voorstellingen, zoals die zich op dit moment manifesteert, maar vindt wel dat het rijk in principe de overheidslaag moet blijven, die verantwoordelijk is voor de produktie. En daar waar het rijk een aantal dingen nalaat, dienen de provincie en een aantal gemeenten zelf het initiatief naar zich toe te trekken.

U merkt er liggen al verschillende dwarsverbindingen bij dit forum, ongetwijfeld vinden wij dit na de pauze terug. Ik hoop dat u voldoende stof hebt tot het meedoen in de discussie straks.

DISCUSSIE

(Noot van de redactie: de weergave van de discussie was niet eenvoudig. In een aantal gevallen wordt letterlijk geciteerd, in andere gevallen wordt volstaan met een samenvatting van de discussie over een bepaald onderwerp. Helaas waren niet alle namen van de sprekers duidelijk verstaanbaar en is ook een gedeelte van de discussie, weggevallen door het wisselen van een band).

Na de pauze

Voorzitter: 'Dames en heren, bent u bereid voor een tweede ronde? De tweede ronde zal bestaan, wat mij betreft uit een discussie tussen voornamelijk de forumleden en de groep aan deze zijde gezeten. Ik heb aan het slot van de ochtendsessie geprobeerd een korte samenvatting te geven van waar de hoofdlijnen in de verschillende betogen hebben gelegen en waar overeenstemming gevonden kan worden. Uiteraard staat het u vrij om daar straks behoorlijk in te gaan schieten, maar voorlopig wou ik de discussie eventjes oppakken vanuit de inleiding. Mevrouw Baartmans heeft in haar betoog gezegd, dat zij op zich met lede ogen aanziet, dat de spreiding van voorstellingen van met name grote gezelschappen buiten de randstad nogal wat te wensen overlaat. Ze heeft daar meteen de verwachting aan gekoppeld dat het de komende jaren niet beter zal worden. Ik wou dat maar als vraag formuleren en sturen in de richting van George Lawson. Kan hij daar enig uitsluitel over geven en daarna wou ik de discussie open gooien naar een ieder, die daar aanleiding toe ziet'.

De heer Lawson (samenvatting) constateert dat hoewel de verslechtering van de spreiding geen enorme ramp is, er wel problemen (knelpunten) zijn, zoals ook uit notities van de VNG blijkt, voornamelijk bij de dans, het toneel en de opera. Verbeteringen zijn wat betreft de dans niet te verwachten zonder extra geld, immers in het buitenland verdient het NDT op de voorstellingen, het gezelschap wil wel in Nederland spelen maar niet ten koste van verdien capaciteit, schouwburgen moeten dus willen betalen. Bij het toneel heeft de verslechtering wel geleid tot subsidievoorwaarden per gezelschap: 40% van de voorstellingen in de drie grote steden zullen afgezegd moeten worden. Verwezenlijking hiervan hangt echter af van de publieke belangstelling (dit is de kern van het probleem).

De heer Entius vraagt de heer Nuis of de politiek bereid is voor de komende periode en voor het komende kunstplan voor opera en dans rekening te houden met spreiding (ook standplaats spreiding).

De heer Nuis: 'Ik ben niet hetzelfde als 'de politiek'. In het regeerakkoord staat geen woord over cultuur, wat hoogst waarschijnlijk inhoudt dat cultuur het met hetzelfde budget zal moeten doen, het zal dus een afwegingszaak worden. Ik ben dus niet voor het kunstmatig opjagen van het reizen, en voel veel voor het idee van Agaath Witteman om meer (nog weer onderling reizende) gezelschappen op te richten'. De vraagsteller spitst dan zijn vraag toe op de opera en de dans, omdat hij vindt dat het toneel tijdens het symposium al teveel de nadruk krijgt en dat daar het probleem niet ligt. Heel concreet vraagt hij of Aad Nuis

bereid is zijn nek uit te steken voor een versterking van Forum en voor het plan naar voren gebracht door Mevrouw Baartmans voor een dansgroep in het zuiden.

De heer Nuis acht een dergelijke belofte onmogelijk, tenminste bij een te verwachten beperkt kunstbudget (hij blijft wel hopen op de door zijn fractie gevraagde 50 miljoen extra voor opera en dans, want deze kunstvormen zijn relatief erg duur. Gevolg zou dan ook zijn een grootschalige afbraak van de rest van het kunstbeleid.

De voorzitter wil graag de reactie van de lagere overheden (de heren van der Walle en Brekelmans) op de verwachting dat wat betreft de spreiding de situatie zal blijven zoals hij thans is.

De heer Brekelmans vindt het een schandaal dat gezelschappen, gesubsidieerd met gemeentegeld, nu minder bereikbaar zijn dan ooit en dat daarnaast vanuit de produktie-kant (terechte) kwaliteitseisen gesteld worden aan de voor het merendeel na-oorlogse accommodaties, die aan verbouwing toe zijn.

De heer Van der Walle kan zich vinden in de voorstellen van Agaath Witteman, behalve daar waar ze zegt dat de lokale overheden in eerste instantie financieel moeten bijdragen. Hij denkt meer aan een constructie waarbij de lagere overheden meer verantwoordelijkheden krijgen voor de cultuur, maar dan natuurlijk ook direct het daarbij passende geld van het rijk krijgen. En onder cultuur verstaat hij dan niet alleen de podiumkunsten, maar ook o.a. de beeldende kunst en het rijksmuseum. Het verantwoordelijk stellen van lagere overheden voor meer dan alleen het financiële gedeelte, zal de inzet van de verantwoordelijke mensen stimuleren.

Voorzitter: Is er bij de lagere overheid bereidheid om, bijvoorbeeld via burgerlijke ongehoorzaamheid, spreiding alsnog af te dwingen bij het rijk?

Mevrouw Baartmans signaleert dat het rijk erkent dat er buiten de randstad ook voorzieningen nodig zijn, maar die erkenning wordt vervolgens niet met financiële middelen gehonoreerd. Dan kun je zeggen: 'niet goed, geld terug', maar zij wil toch in dit verband het probleem van de interstedelijke concurrentie aan de orde stellen. Reactie uit de zaal hierop is dat culturele wedijver goed is.

De voorzitter vraagt aan de heer Zijlstra (directeur van de Schouwburg in Emmen) of het juist is dat de spreidingsproblematiek wel meevalt.

Wat betreft de opera (toch een volkskunst) ziet de heer Zijlstra een triest beeld, vijf procent van het operapubliek is bereid naar Amsterdam te komen, de rest van het publiek is weg. Het toneel geeft een heel wat positiever beeld, met name voor de jaren '90 ziet hij

mogelijkheden voor buitenlandse gezelschappen om hier op voordelige voorwaarden te komen.

Het probleem is niet de geringe randstedelijke kwaliteit, maar de te grote montering. Niet alle produkties moeten in zijn visie kleiner (en dus reisbaarder) gemonteerd worden, maar één op de zes moet toch haalbaar zijn.

De voorzitter vraagt de reactie van andere schouwburgdirecteuren op de conclusie dat de afname van de reisbereidheid van de randstedelijke gezelschappen zich aardig opvult met buitenlandse gezelschappen.

De reactie van de schouwburgdirecteuren is verdeeld, naar voren komt dat er - afgezien van de financiële kant - ook een spanning ligt op het gebied van het aanbod van toneel uit de vrije sector. Toneel, dat door de één populair, publieksvriendelijk toneel genoemd wordt en dat door de ander niet per definitie gezien wordt als 'snel geld verdienend' toneel, maar wel degelijk als artistiek gekenschetst wordt. Ter zijde wordt nog opgemerkt dat een grote montering wel vaak als excuus gebruikt worden voor het niet programmeren, maar het veelal niet is.

De voorzitter vraagt zich af of de constatering juist is dat de schouwburgdirecteuren niet eens willen hebben, waar de gemeenten bereid zijn zich hard voor te maken (spreiding randstedelijk toneel) en ze dus alleen de publieksvriendelijke krenten willen hebben. De schouwburgdirecteur van Emmen merkt op:

'Moet je dan een produktie, waarvoor je in Amsterdam maar 200 mensen trekt, naar bijvoorbeeld het qua inwonertal veel kleinere Emmen halen?' Deze opmerking wordt genuanceerd door uitspraken van andere schouwburgdirecteuren, die wijzen op de taak van concentratieschouwburgen. De directeur van de Schouwburg in Enschede, de heer Wef meyer, wijst in dit verband ook op de plaats die de schouwburg inneemt in de gemeentelijke culturele infrastructuur. Meer gezelschappen leiden in zijn visie niet noodzakelijk tot minder reizen, je hebt immers altijd te maken met het feit dat een produktie nu eenmaal niet eindeloos gebracht kan worden in eenzelfde schouwburg en men dus wel zal moeten reizen. Agaath Witteman merkt op dat ze meer denkt aan regionaal dan aan landelijk (Groningen - Maastricht) reizen. Vervolgens constateert ze met vreugde uit de hoek van de schouwburgdirecteuren geluiden te horen, die wijzen op het nemen van eigen verantwoordelijkheid. Daarnaast benadrukt ze dat niet vergeten moet worden dat je als schouwburgdirecteur, als machthebber dus, bepaalt wat de mensen aangeboden krijgen.

De voorzitter van het bestuur van de VSCD constateert dat de schouwburgdirecteuren geen fervente voorstanders zijn van de lijn Brekelmans, maar meer neigen tot opvulling door buitenlands aanbod en richten op eigen produkties dan tot spreiding.

De Heer Spanjaard (schouwburgdirecteur te Zwolle): 'Ik ondersteun van harte mijn collega uit Emmen, die eigenlijk zegt dat je van de nood een deugd moet maken. De Zwolse schouwburg heeft dit jaar geen programma-aanbod gehad van het Amsterdams Toneel, dus zelfs al zou ik willenHet is mijn inziens goed een onderscheid te maken tussen de grote concentratie plaatsschouwburgen en de kleinere. Ik kan me voorstellen dat eerstgenoemden vinden dat het hele randstedelijke repertoire in het hele land te zien moet zijn. De kleinere hebben van de nood een deugd gemaakt, waarbij deugd zeker niet alleen publieks-vriendelijk toneel is.'

De heer Brekelmans begrijpt dat de schouwburg-directeuren niet ongerust zijn zolang ze gemeentelijk geld krijgen. Aangezien de gemeenten verantwoordelijk zijn voor de afname, de accommodaties (en accommodatiekosten) en het rijk voor de productie zal rijks-geld dus voor een deel besteed worden aan Nederlandse produkten, die uitsluitend in de randstad te zien zullen zijn en voor een ander deel aan buitenlandse produkten. Hij verzet zich hiertegen. In geval er in de randstad ook slecht gevulde zalen zijn, kunnen de gezelschappen in zijn visie kleiner, immers dan maken ze toch teveel produkten of geen goede produkten. Ideeën, die hem hierbij aanspreken, zijn:

- het vormen van meer gezelschappen;
- het overhevelen van vaste budgetten naar meer ad hoc budgetten (meer projectmatige subsidies);
- overheveling naar evenementenformules.

Aan de heer Brekelmans wordt door de heer Lawson gevraagd of het een rare gedachte is dat een gemeente iets 'cultuur-politiek' voor heeft met een accommodatie? 'Is het niet zo dat de schouwburgdirecteuren bij problemen tussen aanbod en afname, i.c. publiek, moeten analyseren wat de oorzaken zijn (bijvoorbeeld is het slecht, artistiek slecht? Moet het weg? etc.). Daarnaast hebben ze toch ook de vanzelfsprekende taak wat 'moeilijker' producties te programmeren.' De heer Brekelmans: 'Schouwburgdirecteuren en gemeentebestuurders horen zo te denken, maar waar het om gaat is dat in de afgelopen jaren in onevenredige mate gelden wegbezuinigd zijn bij de gemeenten. Wonderlijk genoeg hebben gemeenten niet gezegd cultuur is toch maar niet-sociaal gespreide franje, maar hebben ze - in een tijd notabene dat er fors bezuinigd werd op gemeentegelden - toch niet bezuinigd op cultuur. In het regeerakkoord staat niet alleen niets over cultuur, ook staat er niets over gemeenten.' Hij vindt dat je heel kritisch mag zijn gezien:

- a. de accommodatieproblemen, die gemeenten hebben (na-oorlogse gebouwen);
- b. het weghalen van een deel van het gemeentegeld voor productie;
- c. het feit dat provincies bij de herverdeeloperatie ten

koste van de gemeenten een greep in kas hebben mogen doen;

- d. er voor de komende jaren niet meer financiële ruimte zal komen;
- e. het feit dat de produkten, die dan nog worden gemaakt, voor het grootste deel in het westen te zien zullen zijn.

Een lid van de VSCD: 'Binnen het bestuur van de VSCD is de afgelopen periode nagedacht over spreiding van bijvoorbeeld het toneel, met name toegespitst op de concentratieplaatsschouwburgen en de schouwburgen, die daar net onder zitten. De concentratieplaatsen (waarvan er niet al teveel moeten komen, maximaal 10, anders zijn ze niet meer te bespelen) zouden er in de onderhandelingen met de grote toneelgezelschappen voor moeten zorgen dat de zogenaamd 'B-schouwburgen' (b.v. Emmen) af en toe eens een aantal voorstellingen van de grote gezelschappen, die goed aansluiten bij het lokale kunstleven, kunnen presenteren. Zou de heer Lawson hiermee naar de toneelgezelschappen willen gaan?'

Voorzitter: 'U bedoelt 'A-voorstellingen' in 'B-schouwburgen'?'

De heer Lawson: 'Over dit onderwerp wordt al geruime tijd gedacht, de huidige minister stelt wat hem betreft als centraal thema voor de eerst komende vijf à zes jaar de maatschappelijke respons. Met andere woorden de landelijke overheid trekt zich meer dan tot op heden de relatie tussen aanbod en afname aan. Er zijn interne studies, met betrekking tot modellen voor afnamesubsidiëring, dus niet alleen de aanbodsubsidiëring, gaande. Uitgangspunt daarbij is voor de podiumkunsten inderdaad een concentratie van het aanbod. Een oud uitgangspunt overigens, geaccepteerd ook door VNG en VSCD (de eerstgenoemde geeft een wat ruimere omschrijving van die concentratieplaatsen aan). Ik verwacht ook dat de nieuwe minister zich kan vinden in het plan van de concentratieplaatsschouwburgen, een accordering door de kamer zal dan ook niet al te veel problemen opleveren.' Bij de interne discussie van de VCD worden ideeën uitgesproken, waarbij ten onrechte soms de indruk gewekt wordt dat het om ideeën gaat, waar het ministerie het mee eens is.'

Zo'n idee - waarmee Lawson het volstrekt oneens is - is bijvoorbeeld het idee van de geconcentreerde machtsbundeling bij de schouwburgdirecteuren, waardoor die inhoudelijk het aanbod gaan bepalen. Hij stelt dan ook voor het wezenlijke probleem, dat geen bestuurlijk maar een artistiek probleem (afname-aanbod) is, vandaag ter discussie te stellen. De aanbod-kant roept vooral om het krijgen van kansen, de afname-kant (en dat komt vooral naar voren als je ze de macht geeft) vraagt om publieksvriendelijke produkten.

De heer Brekelmans: 'er zijn in den lande veel artiesten, die publiek-vriendelijke produkten brengen, maar ze krijgen de kans niet doordat de grote gezelschappen al het geld opslokken'.

Mevrouw van Otterloo: 'Bij het probleem tussen afname en aanbod, ligt de verantwoordelijkheid mijn inziens niet bij de overheid maar bij de producenten in overleg met de afnemers, met andere woorden de dialoog over maatschappelijke respons moet niet gevoerd worden door de overheid maar door producenten en afnemers. Het jeugdtheater kent een decentrale vorm van verantwoordelijkheid, waarbij de provincie de instandhoudingsverantwoordelijkheid heeft. Ook deze decentralisatie geeft nadelen, maar het gaat mijn inziens minder om centralisatie - decentralisatie, het gaat er meer om dat alle overheidslagen de plicht hebben om te kijken naar het rendement (legitimering van de belastingcenten).'

De voorzitter vraagt mevrouw van Otterloo om wat meer voorbeelden van de nadelen, die decentralisatie bij het jeugdtheater heeft opgeleverd.

Mevrouw van Otterloo: 'De commissie Zeevalking heeft toentertijd het advies gegeven om de twaalf provincies en de drie grote steden ieder een gezelschap in stand te laten houden. Na vijf jaar blijkt dat bijna geen enkele provinciale overheid (behalve Noord Holland en Gelderland) daarin geslaagd is'.

Een vertegenwoordigster van het gezelschap Het Vervolg ervaart het als het grootste probleem dat men merkbaar voor de randstad vindt dat het publiek de podiumkunsten wel aan huis geleverd moet krijgen (immers er zijn op een afstand van 150 km drie grote gezelschappen), maar voor de rest van Nederland lukt het niet om geld los te krijgen om goede initiatieven van de grond te krijgen. Een stad als Maastricht heeft bijvoorbeeld een hele goede culturele infrastructuur, toneelacademie, conservatorium en kunstacademie. Als er voor de drie grote steden één groot gezelschap gevormd wordt, dan komt er geld vrij voor andere initiatieven in het oosten, noorden en zuiden.

Voorzitter: 'Dit is een onderbouwing van het decentralisatie-standpunt, waar ik op verder wil gaan is op de nadelen van decentralisatie.'

Mevrouw van Otterloo: 'Ik pleit er juist voor om af te gaan van de discussie centralisatie - decentralisatie, beide hebben nadelen, maar terug te gaan tot de kern, namelijk het ontstaan van het aanbod. Kunstenaars moeten kunnen reizen en dan bedoel ik niet met de bus of met het openbaar vervoer, maar in hun fantasie, over de grenzen heen, moeten de mogelijkheden krijgen zich creatief te ontplooiën'.

Mevrouw van Dijk (belast met de zakelijke leiding van

het jeugdtheater Teneeter in Nijmegen): 'Het probleem bij decentrale subsidiëring is dat het provinciale budget te weinig armslag biedt voor een optimale artistieke ontwikkeling. Bijvoorbeeld in Gelderland is het budget dichtgestopt, terwijl daarentegen op rijks-niveau de gelden voor het jeugdtheater gegroeid zijn, maar die zijn slechts bedoeld voor ad hoc initiatieven.'

Voorzitter: 'Heeft het feit dat provinciale overheden weinig doen met de aan hun meegegeven taak (en daarbijbehorend geld) te maken met prioriteitsstelling op provinciaal niveau?'

De heer Akkermans (Directeur Culturele Raad Zuid Holland): 'Ik ben het ermee eens dat de discussie niet ophoudt bij centralisatie - decentralisatie, iedere overheidslaan moet verantwoordelijkheid dragen voor produktie, spreiding en afname. Verder moet je decentralisatie van geld en verantwoordelijkheid koppelen aan eigen initiatieven en eigen verantwoordelijkheid. Concreet: de decentralisatie van beeldend kunstbeleid is zonder al te veel voorwaarden gerealiseerd naar de provinciale overheden. Dezelfde provincies geven (terecht) aan de gemeenten alleen geld onder voorwaarde dat ze zelf meer doen. Sommige gemeenten vinden dat ze overvraagd worden, omdat ze in het verleden al zoveel gedaan hebben. Toch is het de enige manier de extra middelen zo efficiënt mogelijk aan te wenden. Verder verbaas ik me over de nederigheid, waarmee een beroep gedaan wordt op de grote gezelschappen. Ik pleit voor alternatieven, het ontwikkelen van initiatieven etc., waarvoor in een later stadium 'rijks-ad-hoc gelden' gevraagd kunnen worden. Dus samengevat eigen initiatieven, eigen verantwoordelijkheid, terug naar een weliswaar gewijzigde koppelsubsidie. Iedere gulden, die uitgegeven wordt, moet vijf andere guldens opleveren, dat is het model.

De heer Berns van de provincie Gelderland reageert op mevrouw van Dijk: 'Gelderland heeft de bij de her-schikking overgebleven gelden totaal bestemd voor podiumkunsten, onder meer in het jeugdtheater. Het beschikbare geld is inderdaad te weinig, maar dat komt omdat uit het enorme aanbod in Gelderland gekozen moet worden. Trouwens de helft van het geld van de podiumkunsten gaat naar Teneeter.'

Theepauze

Na de theepauze wordt de zaal (de gewone burgers) in de gelegenheid gesteld (eventueel schriftelijk) vragen te stellen.

Reactie uit de zaal van een producent: 'Ik ben geschrokken van de macht van de theaterdirecteuren en wil dan ook graag weten hoe ze opereren. Voelen ze zich verantwoordelijk voor de regionale cultuur of voor de wetmatigheden van de bedrijfshuishouding?'

Reactie hierop, waarschijnlijk van de kant van de schouwburgdirecteuren. Dit hangt af van de profiel-schets, die de gemeente hanteerde bij het aantrekken van de schouwburgdirecteur. De schouwburgdirecteur is over het algemeen niet zo zakelijk als soms somber geschetst wordt, maar tilt vaak zwaar aan de artistieke verantwoordelijkheid, toch heeft hij ook zeer zeker te maken met het inwonertal van de plaats, waarin zijn schouwburg staat. Over het algemeen geven ook de gemeenten aardig vrij spel, tenminste als alles in de ogen van de gemeenschap niet al te fout gaat.

De Voorzitter: 'Hoe is de uitspraak van George Lawson, dat het nooit zo kan zijn dat schouwburgdirecteuren mee gaan praten over het artistieke beleid van gezelschappen, te rijmen met de taak en de rolopvatting van schouwburg-directeuren, die zich zoals nu blijkt toch voornamelijk artistiek laten leiden.'

Mevrouw Witteman: 'Ik dacht dat het onderwerp kunst was, en niet hoe verkoop ik kunst. Kunst maken we met z'n allen (actief: kunstenaars, passief: publiek). In de hiërarchie zitten de schouwburgdirecteuren in mijn visie onderaan, ze hebben een dienstverlenende functie ten opzichte van het instandhouden van de cultuur in Nederland. Nu lijkt het alsof de zaken omgedraaid worden. Daarnaast vraag ik me af: 'Zouden er niet wat schouwburgen opgeheven en schouwburgdirecteuren ontslagen moeten worden?' Immers in de jaren '60 -'70 is er in de stroom van de democratisering een enorme expansie geweest van culturele centra, zonder dat men zich afvroeg of er voldoende vraag was. Door een dergelijk beleid (het afschaffen van schouwburgen, c.q. gezelschappen die niet functioneren) krijg je kwaliteitsverbetering en schouwburgen, die in dienst staan van het algemene cultuurbeleid.'

De heer Brekelmans wil graag de mening van mevrouw Witteman over het artikel van Sutherland met betrekking tot de volgende cijfers:

jaren	gesubs. toneel-gezelschappen	aantal voorstellingen	publiek in milj
'56 - '57	7	2958	2,235
'84 - '85	48	6200	0,890

Met andere woorden een verzevenvoudiging van het aantal gezelschappen, een verdubbeling van het aantal voorstellingen en een publieksverlies van 60 procent. Moet hierop ook niet de marktredenering van toepassing zijn?

Mevrouw Witteman bestrijdt dat hier van een marktredenering sprake moet zijn.

De voorzitter vindt het volstrekt onacceptabel de jaren

'54 - '55 te vergelijken met '84 - '85, als je de niet-gesubsidieerde sector buiten beschouwing laat. Immers deze sector heeft de algemene publieksfunctie grotendeels overgenomen van het gesubsidieerde toneel, waarbij laatstgenoemde zich meer op de kunstinhoudelijk ontwikkeling is gaan toelagen. Dit zie je ook bij film en muziek.

De heer Brekelmans: 'De vraag blijft hetzelfde, zijn er dan teveel gesubsidieerde gezelschappen?'

Vanuit de zaal komt men terug op de essentie van de vraagstelling van mevrouw Witteman: wat is de taakstelling van een schouwburgdirecteur.

Een schouwburgdirecteur uit de zaal: 'De functie schouwburgdirecteur is één van de moeilijkste functies, die er is, personeelstechnisch moeilijk, maar ook moet de schouwburgdirecteur proberen een ontvangstcentrum te zijn voor een breed scala van mensen en een heldere cultuurpolitiek inzicht te hebben. Een schouwburg is geen personeelsverenigingsgebouw, ook geen amusementshal (dat kan de vrije markt beter), maar heeft wel degelijk een cultuurpolitieke opdracht. Dus je moet een artistiek connoisseur zijn (c.q. in huis hebben), je moet overeenkomsten aangaan met artistieke bedrijven, die naar jouw mening (dat is je functie) producties brengen, die gezien moeten worden, ook al is daar nog geen publiek voor. Dit geeft je de rechtvaardiging om een discussie aan te gaan met de maker om in overleg erachter te komen waarom een produkt niet aanslaat bij het publiek en daarop oplossingen te zoeken. Dit is wat anders dan vanuit een machtspositie een produkt 'eruit te pleuren'.

Voorzitter: 'Ik denk dat een heleboel mensen zich hierin kunnen vinden.'

Een vertegenwoordiger van de cultuurcommissie van de VNG: 'Ik stel een heel ander punt aan de orde, het heeft te maken met de inleiding van de heer Lawson, die een stuk geschiedenis heeft aangehaald, dat mijn inziens niet onweersproken kan blijven. Hij heeft namelijk gezegd: de gemeenten hebben verloren en gekozen voor centralisatie. De heer Lawson heeft verteld hoe het zo gekomen is. Door het koppelsubsidiesysteem dreigden een aantal gezelschappen onderuit te gaan. Wat er in werkelijkheid is gebeurd, is dat de gemeenten noodgedwongen (op basis van het rapport Sutherland en het rapport De Boer) hebben gekozen voor centralisatie, op dat moment de enige oplossing. De vraag rijst wat de lijn voor de toekomst moet zijn nu centralisatie mislukt is. De VNG is voor decentralisatie, maar heeft het forum concrete ideeën over hoe je dat zou kunnen uitvoeren?'

Voorzitter:

'De heer Brekelmans wil bestuursovereenkomsten,

de heer Nuis wil spreiding van beleid en financiën.'

De heer Brekelmans: 'Ik wil bestuursovereenkomsten naar een twintigtal steden, c.q. duo's, c.q. gebieden toe met een kunstleven, met een infrastructuur, met een schakeling onderwijs - kunst. Maastricht is zo'n stad, maar ik heb er vanmorgen een twintigtal genoemd buiten de randstad.'

Mevrouw Oom van de provincie Noord Brabant wil graag een verruiming aanbrengen in de discussie, want over de relatie produkt - afname wordt erg binnen de geijkte kaders gepraat. Ze wil graag van de beleidsmakers c.q. de theatermakers weten hoe ze de rol van de T.V., van het onderwijs etc. zien. Wat is bijvoorbeeld het artistieke verlies als je een produktie op T.V. ziet. Lopen sociale spreiding en geografische spreiding niet vaak door elkaar heen.

Vanachter de tafel wordt door de heer Nuis gereageerd: 'Sociale spreiding lijkt me het doel, terwijl geografische spreiding middel is. Het grote voordeel ten opzichte van vroeger is dat je de wereld binnen kan krijgen via de T.V. (sociale spreiding). Cultuurbarbaren bestaan niet meer, iedereen heeft de mogelijkheid met cultuur kennis te maken. Maar in de stad wordt echt de winst en het verlies geboekt in de cultuur, waarbij we de stad ruim moeten definiëren. De enige manier om het probleem van te groot opgezette theaters op te lossen ligt mijn inziens in het stimuleren en laten groeien van dat wat er de laatste jaren op straat aan cultuur gebeurt.'

Vraag vanuit de zaal: 'Vindt u dit dan een beter aanknopingspunt dan via het onderwijs?'

'Natuurlijk is het opnemen van kunstzinnige vorming in het onderwijs heel belangrijk, maar het zal door mensen moeten gebeuren en dat hangt weer samen met het klimaat in een stad, in een regio. Dat wil dus zeggen decentralisatie omdat de lokale gemeenschap, i.c. het door hun gekozen gemeentebestuur daarvoor kiest. Er zijn al praktijkvoorbeelden van dat het kan, bijvoorbeeld zoals het gebeurd is bij het decentraliseren van de bibliotheken. Gevolg: a. in bezuinigingstijden hebben gemeenten hun bibliotheek gered en b. de bibliotheken werden van 'kloosters' een 'levend onderdeel' van de gemeenschap. Ik ben voor decentralisatie omdat ik denk dat het inhoudelijk beter is voor het kunstleven en de culturele ontwikkeling.'

De heer Lawson mengt zich in de discussie: 'Iedereen is overtuigd van het belang van bibliotheken, bij de kunst ligt dat toch anders, al gauw wordt wat kunst kost gezet tegenover 'wat eruit komt'. In de grote kunstbedrijven gaat heel wat geld om. Nu komen we in de situatie dat er weer geld teruggaat naar de gemeente (ong. 30 miljoen), de gemeenten staan

voor de taak om de talloze uitgaven goed te besteden, nieuwe initiatieven aan te wakkeren enzovoort. In de praktijk zal deze grote hoeveelheid geld ineens al gauw de reactie uitlokken van 'kan daar nu niet wat af ten behoeve van andere prioriteiten'.

De voorzitter geeft Mevrouw Witteman het woord, die nog even terug wil komen op het punt sociale spreiding, in relatie tot de televisie en het onderwijs. De theatermakers dienen in haar visie zelf 'aan-de gang te gaan met de T.V. en het onderwijs'. Ze is niet voor het integraal uitzenden van voorstellingen op de T.V., dan ondergraaf je de eigenheid van het produkt en vergeet je dat het publiek onderdeel, levend onderdeel is van de produktie. Bovendien is het een hele andere sensatie ballet, toneel etc. op de T.V. te zien dan mee te maken in de zaal. Wel is mevrouw Witteman voor veel meer kunstprogramma's op de T.V.; er wordt ontzettend weinig en op een hele saaie manier kunst gebracht op de T.V. Hierin moet de theaterwereld zelf initiatieven nemen. Voor wat het onderwijs betreft, zolang de gemeenten dat niet doen, moeten de gezelschappen zelf aan het onderwijs werken, bijvoorbeeld doordat gezelschappen zelf scholen bezoeken, over programma's vertellen, leerlingen en schoolkrantedacteurs uitnodigen, contactdocenten hebben. Er zijn voorbeelden van dat op een dergelijke manier er een levende band ontstaat tussen een school en een gezelschap. Er is ook een andere manier namelijk door gebruik te maken van organisaties, die voorstellingen van gezelschappen promoten bij de scholen. Er is zo'n instituut dat gefinancierd wordt door de scholen en de schouwburgen. Al met al als er geen sociale spreiding is in Nederland, dan is het de taak van het theater zelf om er aan te gaan werken.

De heer van der Walle reageert op wat de heer Lawson zegt over de praktijk bij de besteding van het ter beschikking komende geld voor cultuur. De juiste besteding van deze gelden is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van lokale overheid en rijk. Er zijn constructies genoeg te bedenken om te voorkomen dat gelden bestemd voor kunst aan andere 'prioriteiten' uitgegeven worden. Het kan niet zo zijn dat van de 20 miljoen die de gemeente krijgt voor cultuur er bijvoorbeeld twee miljoen afgaat voor lantaarnpalen. De stadvernieuwingsfondsconstructie is een heel mooi voorbeeld: gelden voor stadvernieuwing gaan rechtstreeks naar de gemeenten, die ze niet anders dan voor stadsvernieuwing mogen gebruiken.

Mevrouw van Otterloo heeft het idee dat er in de discussie twee dingen door elkaar lopen, namelijk de cultuur-politieke motivatie vanuit overheden voor cultuurparticipatie en het verbreden van het maatschappelijk draagvlak voor kunst en cultuur (met andere woorden de te voeren cultuurpolitiek en het vergroten van de interesse in cultuur bij de

'Nederlander'). Het eerste is een verantwoordelijkheid van de overheden, het tweede van de producenten. Het probleem van aanbod en afname is een probleem van de belanghebbenden, dat wil zeggen de makers en de afnemers op plaatselijk, regionaal of landelijk niveau, waarbij ze voor de overheid voornamelijk een taak ziet bij de coördinatie. Als mensen kunst en cultuur steeds meer belangrijk vinden, zal de minister steeds meer geld hiervoor op zijn begroting krijgen.

De heer Van Wissen van de provincie Overijssel wil terugkomen op het al dan niet geslaagd zijn van spreiding. Hij maakt heel concreet de balans op:

- Het Nederlandse Danstheater, de Nationale Opera spreiden nauwelijks;
- de spreiding bij het toneel vanuit de randstad is niet optimaal;
- regionale gezelschappen voor dans, opera, theater, muziek beschikken over onvoldoende middelen;
- de provincies hebben niet allen de taak voor het jeugdtheater op zich genomen.

Conclusie: de voorgestelde taakverdeling is onvolledig afgerond. Niet relevant vindt hij nu al de lokale en provinciale overheden de verantwoordelijkheid van het rijk te laten overnemen, zinvoller is volgens hem het aanscherpen van de verantwoordelijkheden zodat met name er meer perspectief ontstaat voor de niet-randstedelijke gezelschappen. Voor Forum, Het Theater van het Oosten, het Gelders Orkest, Introdans, het jeugdtheater is kwaliteitsverbetering door middel van aanscherpen van verantwoordelijkheden mogelijk. Daarnaast moet in het kunstenplan ruimte geschapen worden voor initiatieven van lagere overheden. Hij vraagt aan de heren Lawson en Nuis welke mogelijkheden ze zien de genoemde perspectieven in te bouwen in een aangescherpt spreidingsmodel of taakstellingsmodel voor de overheden.

De heer Lawson:

'Als we - nu het nieuwe kunstenplan aan de orde is - de knelpunten bekijken, dan is er natuurlijk weer ruimte om over kwaliteitsverbetering te praten. Als ministerie hebben we hiertoe al voorstellen gedaan voor het nieuwe kunstenplan. Partijen weten wanneer de discussies weer oplaaien en kunnen hierop anticiperen, ze hebben ruim de mogelijkheid om het proces te beïnvloeden. Realisatie zal altijd weer een afweging zijn van belangen en ter beschikking zijnde gelden.'

De voorzitter scherpt de vraag aan: 'Moet er niet een volledige afronding van 1985 plaatsvinden inzake de spreiding over het land, zodat het rijk zijn spreidings-eisen gaat aanscherpen?'

De heer Nuis:

'In het oude kunstenplan werden voorstellen gedaan, die financieel niet haalbaar waren. We moeten steeds

weer offensieven ontwikkelen om het publiek te verbreden en daar hoort geografische spreiding (het halen van publiek buiten je standplaats) bij.'

De spreker, die oorspronkelijk met de vraag kwam neemt het woord. Hij zegt bang te zijn voor een herhaling van hetgeen er bij het vorige kunstenplan gebeurde, namelijk dat de kamer weer vindt dat de regio tekort is gedaan, maar dat er op het speelveld weer niet veel gebeurt. Er zijn structurele veranderingen nodig. Hoopgevend vindt hij dat er blijkbaar in het regeerakkoord iets te vinden is dat wijst op extra financiële ruimte (oplopend naar 40 miljoen) voor cultuur.

Een spreker uit de zaal: 'Inzake de speelruimte voor de gezelschappen vind ik het een uitermate verkeerde zaak dat het ene regionale initiatief er ten koste van het andere meer bij krijgt. Ik pleit voor meer voor allen in de regio.'

Een spreekster uit de zaal:

'Ik vraag me af waarom op dit symposium, dat toch gaat over beleidmaken, degenen voor wie het beleid wordt gemaakt niet gehoord worden, namelijk de mensen uit het artistieke veld.'

De heer Brekelmans antwoordt dat het beleid niet gemaakt wordt voor het artistieke veld maar voor het publiek. De vraagster ziet duidelijk een relatie, de kunstenaars moeten toch kunst maken voor het publiek. Van achter de tafel wordt gereageerd: het verschil van mening is misschien te verklaren vanuit de taakverdeling van 1985, waarbij de lokale bestuurders de taak kregen de afname te garanderen. Bij het rijk wordt er wel degelijk beleid gemaakt op basis van ervaringen met kunstenaars.

Een spreekster uit de zaal merkt op dat decentralisatie ook als gevaar 'opsluiting in de regio' kan hebben, hierover is op dit symposium niet gesproken.

Voorzitter: 'De meeste subsidiërende lagere overheden stellen niet als eis dat er niet over de stadsgrens gespeeld mag worden.'

Uit de zaal:

'Bij het jeugdtheater is 'opsluiting in de regio' heel specifiek aan de orde doordat de provincie hoge speeleisen voor de regio stelt, Brabant is hierop een gunstige uitzondering. In Noord-Holland heeft het jeugdtheater een enorme uitstraling via scholen in - inderdaad - alleen de provincie.'

De heer Brekelmans:

'Nu de gemeenten verantwoordelijk voor afname zijn en zo weinig geld hebben, moeten de middelen wel gericht ingezet worden. In Deventer hebben we daarbij

de eis gesteld dat het gebruikt moet worden voor producties uit het oosten. Heb je productie-verantwoordelijkheid dan moet je dergelijk grenzen niet stellen. Daarom pleit ik alsmaar voor conglomeraten van (een twintigtal) steden.'

Een spreker uit de zaal:

'Als niet alle provincies dezelfde verantwoordelijkheid nemen, kan er niet uitgewisseld worden.'

De heer Brekelmans:

'In mijn constructie zie ik de noodzaak niet dat provincies de overheidslagen zouden zijn die cultuurgelden besteden, dat kunnen steden beter zelf. Merkwaardig is dat provincies - sinds er geld overgeheveld is - ineens vinden dat ze daar een rol hebben.'

Reactie van de 'provincie' Gelderland: 'De provincies stoppen al een groot aantal jaren miljoenen in de instandhouding van podiumkunst-gezelschappen, bijvoorbeeld Gelderland investeerde tot 1985 3,5 miljoen in o.a. Forum en toneelgroep Theater.

Voor wat betreft het jeugdtheater is de verantwoordelijkheid door het rijk aan de provincies opgelegd, het rijk wil nu ook die verantwoordelijkheid niet meer overnemen.'

Mevrouw Baartmans onderschrijft voor Brabant wat Gelderland naar voren brengt, namelijk dat 30 jaar lang ongelooflijk veel geld geïnvesteerd is in o.a. het Eindhovense toneel en het Brabants Orkest. De provincie heeft geen pretenties om los van de steden eigen beleid te ontwikkelen, het gaat erom recht te doen aan dat wat in de steden tot ontwikkeling wordt gebracht. Ze verwijt de heer Brekelmans een negatieve instelling ten opzichte van de provincies. Positiever vindt zij een instelling waarbij je als overheid kijkt naar wat er gebeurt op artistiek niveau, dat je daar zo positief mogelijk bij aanwezig bent, coördineert, aansluit op de mogelijkheden en dat je een partner bent in de richting van het rijk.

De heer Brekelmans:

'Een goed voorbeeld rechtvaardigt niet het beleid. Ik zie ten principale geen rol voor de provincie en dat vind ik niet alleen gelden voor cultuur, maar ook voor andere beleidsterreinen.'

Een spreker uit de zaal:

'Krijgt u dan geen schaalproblemen? Zoals eerder gesteld, de bibliotheek heeft een lokaal draagvlak, bij podiumkunsten gaat het om groot-regionale en boven-provinciale voorzieningen. We groeien toe naar bijvoorbeeld orkesten, die de provinciegrenzen te boven gaan, teruggaan naar gemeentelijk niveau is daarbij toch niet goed mogelijk.'

De heer Brekelmans:

'Daarom pleit ik voor conglomeraten. Als maat of schaal te groot is voor de gemeente, kan dat intergemeentelijk heel goed worden opgelost.'

Een spreker vraagt aan de heren Brekelmans en van der Walle: 'Hoe zou een bestuursconvenant voor wat betreft Forum er in uw ogen uitzien? Heb ik dan als Forum met 21 participanten te maken, met het Rijk en 20 gemeenten.'

De heer van der Walle:

'De heer Brekelmans heeft niet gezegd dat Forum met 20 gemeenten zou moeten praten, het gaat over 20 gemeenten, die dat soort bestuursovereenkomsten zouden moeten sluiten. Buiten de randstad zouden er nog een aantal grote gemeenten moeten zijn, die een grotere verantwoordelijkheid voor het cultuurbeleid moeten dragen. Belangrijk is niet de strijd over wat de gemeente en wat de provincie moet doen.'

Voorzitter:

'Het is nu kwart voor vijf, ik zou nu eigenlijk met een mooie samenvatting moeten komen, waarin ieders oordeel, ieders uitspraak terug te vinden is, en daar dan een conclusie van moeten maken, waar het liefst de beleidsmakers ook nog iets mee kunnen. Helaas ik zie mezelf daartoe niet in staat. Er zijn zoveel dingen gezegd, die ook van zoveel verschillende invalshoeken de problematiek van de spreiding belicht hebben, dat ik niet het gevoel heb dat we nu met één conclusie hier weg kunnen gaan.

Wat ik wel wil constateren is dat het oorspronkelijke thema van vandaag 'de spreiding van de theaterkunsten' dat dat heel verschillend ervaren wordt. Er zijn mensen, die vinden, dat we ons heel duidelijk met de spreiding van voorstellingen van de grote gezelschappen moeten gaan bezighouden, dat moet aangescherpt worden in de zin van de subsidievoorwaarden. Daar zijn eigenlijk maar weinig mensen voor te porren, zelfs schouw-burgdirecteuren hebben zich niet in die zin uitgelaten. Dat zou best eens wat kunnen betekenen voor de discussies binnen zo'n vereniging. Alleen vanuit de hoek van de VNG heb ik daar vrij duidelijke uitspraken over gehoord. Ik heb verder gehoord, dat mensen vinden dat je in principe eerst zou moeten kijken naar de wijze waarop de podiumkunsten zelf tot stand komen, en vandaar uit een soort organische ontwikkeling naar een bestuurlijk model zou moeten groeien. In de ochtendsessie voornamelijk door Agaath Witteman naar voren gebracht, waarbij ze het betoog van George Lawson ondersteunt. Het is die lijn, die misschien wel als conclusie getrokken zou kunnen worden, waarbij ik in de richting van de bestuurders zou willen opmerken dat daar blijkbaar een zodanige vitale opstelling leeft, dat je ook zonder rijksbemoeienis op dit moment een

kunstleven kunt creëren op lokaal niveau, dat gehonoreerd kan worden vanuit het rijk. Vanuit die hoek kunnen we nog grote dingen verwachten.

Ik hoop dat ik alle partijen op die manier enigzins recht heb gedaan in de dingen, die gezegd zijn en ik zou willen afsluiten met een opmerking van Willem Sutherland, die aan de wieg heeft gestaan van die bestuurlijke verdeling van taken, zoals we die sinds 1985 kennen. Telefonisch hebben we van tevoren even contact gehad. Het speet hem dat hij vandaag niet aanwezig kon zijn, want hij zag dit toch wel als het moment van reflexie op alle dingen, die gebeurd zijn de afgelopen jaren. Ter afsluiting, toen we het erover hadden, in welke richting het nu zou gaan, sprak hij de wijze woorden: 'Ach Pimmetje', want zo spreekt hij me altijd aan, 'denk aan Chanteclair'. Ik wist natuurlijk niet wie dat was. Dat was de haan uit een toneelstuk van Rostand, die s'ochtends wakker werd en zei: 'Kom, ik moet eens gaan kraaien, anders gaat de zon niet op'. Nu dat wilde hij ons als wijze spreuk meegeven, opdat we onszelf toch vooral niet overschreeuwen.

Ik dank u voor uw aandacht.'

SYMPOSIUMPROGRAMMA

10.30 uur	Ontvangst met koffie
11.00 uur	Opening door burgemeester H. Wierenga van Enschede.
11.10 uur	Inleiding voorzitter drs. P. van Klink (Hoofd Directie Cultuur gemeente Groningen en voorzitter Ver. van Ned. Schouwbургdirecties)
11.20 uur	Korte inleidingen en eerste discussieronde. Deelnemers: G. Lawson (Hoofd Afdeling Toneel WVC) Dr. A. Nuis (lid tweede kamer, woordvoerder cultuur D'66) Mevr. drs. J.L.M. Baartmans van den Boogaart, (gedeputeerde Welzijn provincie Noord-Brabant) Drs. C. Brekelmans, (wethouder Cultuur gemeente Deventer) Mevr. drs. A. Witteman (artistiek leider Theater van het Oosten)
13.00 - 14.00 uur	Lunch met muzikale en theatrale intermezzi
14.00 - 15.00 uur	Tweede discussieronde
15.00 - 15.20 uur	Korte pauze
15.20 - 16.30 uur	Derde discussieronde
16.30 uur	Samenvatting door de voorzitter. Afsluiting symposium en opening festival door Mevr. N.H. van den Broek-Laman Trip, gedeputeerde Welzijn provincie Gelderland.

DEELNEMERSLIJST RESPONSGROEP

drs P. Scheffer
Hoofd Bureau Cultuur, Provincie Overijssel

drs P. van Wissen
Beleidsambtenaar Bureau Cultuur, Provincie Overijssel

drs P. Berns
Hoofd Bureau Cultuur, Provincie Gelderland

drs E. Koopmanschap
Beleidsmedewerker Bureau Kunsten,
Provincie Noord-Brabant

drs J. Bron
Chef Hoofdafdeling Cultuur, Gemeente Enschede

drs C. Bloemers
Medewerker afdeling Cultuur, Gemeente Enschede

drs S.Y. Leistra
Hoofd Beleidsbureau Cultuur, Gemeente Groningen

drs A. Hofstee
Hoofd Bureau Cultuur, Gemeente Eindhoven

drs H. van der Walle
Wethouder cultuur, Gemeente Enschede

de heer G.J. Kuipers
Burgemeester Muiden, Cultuurcommissie VNG

E. Wehrmeijer
Directeur Twentse Schouwburg/Muziekcentrum
Enschede

drs S.K. Zijlstra
Directeur Schouwburg Emmen

mw. A. van Otterloo
Beleidsmedewerker De Bundeling, Amsterdam

mw. J. Timmers
Zakelijk leider Het Vervolg, Maastricht

mw. T. van Dijk
Zakelijk leider Teneeter, Nijmegen

drs A.G.J. Entius
Directeur NOGC, lid Raad voor de Kunst, Amersfoort

mw. M.R. Schalij
Directeur Culturele Raad Overijssel, Zwolle

DEELNEMERSLIJST SYMPOSIUM

E. Akkermans
Culturele Raad Zuid-Holland, Den Haag

P. van Ardenne
Stichting De Blauwe Zebra, Leusden

R. van Assendelft de Coningh
Theater Agnietenhof, Tiel

C. Attinger
VGNB, Amsterdam

M. Bauwens (2 personen)
Toneelgroep De Kompaan, Amsterdam

H. Beuker
Schouwburg Ogterop, Meppel

G. Beumer
Theater Kwan, Enschede

H. Bialoskorski
Concordia, Enschede

D. Bleijleve
Nederlands Theater Instituut, Amsterdam

B.P. Borst-Bom
Gemeente Zwolle

G. Boschma
Tryater Leeuwarden

R. Breteler
Twentse Schouwburg, Enschede

P. Boersma
Gemeente Ede

J. Bron
Dienst Onderwijs en Cultuur Enschede

L. Burghout
Toneelgroep DOD, Amsterdam

R. van Dam
Utrecht

F. Dannenberg
Redactie Over het Randje, Enschede

W. Dekker (2 personen)
Schouwburg Casino, 's-Hertogenbosch

E.A.J. Doodkoete
Stadsschouwburg Heerlen

P. Dijkema
Theater Netwerk Nederland, Amsterdam

M. van Dijkhuizen
Stichting Serviceburo Overijssel, Zwolle

E. van Eeghen
Amstel Toneel, Amsterdam

A.H. Esselink, Dalfsen
Tweede Kamerlid

H. Focking (2 personen)
Introdans, Arnhem

G. Fokkens
Culturele Raad Noord-Holland, Velzen

H. Gansekoete
Schouwburg Odeon, Zwolle

H. Geluk
Provincie Flevoland

R. Gerritsen
Gemeente 's-Hertogenbosch

C. Gieben
Amstel Toneel, Amsterdam

J. Haenen
Stichting Kunstzinnige Vorming Drenthe
W.M. Haenen
Stichting Stadsschouwburg Eindhoven
J. van Holstein
Provincie Limburg
J.A. Hoogkamer
Gemeente Hengelo
M. Hübscher
W. Hulshof
Afdeling Cultuur en Onderwijs Provincie Friesland
A.A.J. Klerx
Cultureel Centrum De Speeldoos, Vught
H. Knotterus
Provincie Drenthe
M.A. Koster
Provincie Zuid-Holland
E. van der Kuyl
Leiderdorp
J.P. Lammerts
ministerie van WVC, Rijswijk
S.Y. Leistra (2 personen)
Beleidsbureau Directie Cultuur gemeente Groningen
A. van Lenthe
Gemeente Deventer
M. van Louw
Kleine Schouwburg Rijswijk
J. Luyer
Theater van het Oosten, Arnhem
J. de la Mar
Uit in Zeeland, Middelburg
P. Mol
Teneeter, Gameren
P. van Mullingen
Aquamarijnstraat 697, 9743 PS Groningen
J. de Noord
Stichting Kunstzinnige Vorming Drenthe
M.E.I. Oom
provincie Noord-Brabant
A. van Otterloo
VGKJ De Bundeling, Amsterdam
G.W. Padt
Dienst WEB provincie Noord-Holland
W.B.F. Pieters
Muziekschool Enschede
L. Pierenne
Kunstenaarsfederatie, Amsterdam
J. Pluymen
Cultureel Centrum Maastricht
Y. Potma
Hanzehof, Zutphen
J.E. Purvis
Directie Kunstacademie Almere
H.J. van Rijkom
gemeente Soest
J. Schetzmeijer
Toneelgroep DOD, Amsterdam

C. Slegers
Culturele Raad Noord-Brabant
M.H.J. Smeets
provincie Overijssel
J. Smit (2 personen)
gemeente Emmen
H. Spanjaard
Schouwburg Odeon, Zwolle
E. Sparreboom
gemeente Ridderkerk
L. Swinkels
Theater Netwerk Nederland, Amsterdam
A. Til
Teneeter, Nijmegen
I. Timmers (3 personen)
Het Vervolg, Maastricht
mr A.L.E. Verberne
Stichting Forum, Enschede
A. Verver
provincie Overijssel
H. van der Walle
gemeente Enschede
W. Wispelweij
provincie Gelderland
J.J.W. Zappeij
gemeente Lelystad
J. Zwietink
Cultureel Centrum Maastricht